

Auktoriserad translator – kompetens och prov

Kartläggning och kunskapsunderlag

Birgitta Englund Dimitrova

KAMMARKOLLEGIET

KAMMARKOLLEGIET

Rapport på uppdrag av Kammarkollegiet

Stockholm 2015

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING 3

1. INLEDNING OCH SYFTE 5

2. METOD 8

3. FACKÖVERSÄTTNING I SVERIGE I DAG – KARTLÄGGNING AV NÅGRA ASPEKTER 10

3.1 AUKTORISATIONEN 10

3.2 UTBILDNING AV ÖVERSÄTTARE 12

3.3 NÅGRA VIKTIGA HÄNDELSER PÅ FACKÖVERSÄTTNINGSMARKNADEN PÅ SENARE ÅR 13

3.4 FACKÖVERSÄTTARE I SVERIGE – ANALYS AV DATA FRÅN ENKÄTERNA 14

3.4.1 Bakgrundsdata 14

3.4.2 Yrkesverksamhet inom översättning 17

3.5 ÖVERSÄTTNINGSFÖRETAGEN – ANALYS AV DATA FRÅN ENKÄTERNA 19

3.6 KÖPARNA AV ÖVERSÄTTNINGSTJÄNSTER – ANALYS AV DATA FRÅN ENKÄTERNA 20

4. UPPFATTNINGAR OM TRANSLATORSAUKTORISATIONEN 25

4.1 AUKTORISATIONENS BETYDELSE FÖR ÖVERSÄTTARNA 25

4.2 ATT ANLITA AUKTORISERAD TRANSLATOR 29

4.2.1 Översättning av olika typer av texter 29

4.2.2. Efterfrågan och tillgång på auktoriserad translator 34

4.2.3 Stämpla översättningen eller ej? 36

4.3 AUKTORISATIONSPROVETS UPPLÄGGNING 37

5. KOMPETENS SOM ÖVERSÄTTARE AV FACKTEXTER 40

5.1 ANALYS AV ÖVERSÄTTARES ARBETSUPPGIFTER 40

5.2 MODELLER AV ÖVERSÄTTARKOMPETENS 43

5.3 DELKOMPONENTER I MODELLERNA 47

5.4 KOMPETENSNIVÅER 50

5.5 SLUTSATSER OM VILKEN KOMPETENS AUKTORISATIONEN BÖR PRÖVA 51

6. PROVETS UTFORMNING OCH GENOMFÖRANDE 56
6.1 STEG 1, KUNSKAPSPRÖVNING 56
6.2 STEG 2, PRÖVNING AV ÖVERSÄTTNINGSFÖRMÅGAN INOM SPECIALOMRÅDET 57
6.3 GENOMFÖRANDE AV ÖVERSÄTTNINGSPROVET 60
6.3.1 Förkunskapskrav 60
6.3.2 Tillgång till hjälpmedel 61
6.3 BEDÖMNING AV PROVEN I STEG 2 63
7. SAMMANFATTNING OCH AVSLUTNING 66
REFERENSER 68
BILAGA 1. AUKTORISERAD JURIDISK TRANSLATOR: FÖRSLAG TILL KOMPETENSBESKRIVNING 72
BILAGA 2. TABELL 35–42. 74
BILAGA 3. ENKÄT TILL AUKTORISERADE TRANSLATORER 77
DIN BAKGRUND 77
DIN/DINA AUKTORISATION/ER 78
DITT YRKESLIV INOM ÖVERSÄTTNINGSOMRÅDET 78
AUKTORISATIONENS ROLL I DITT YRKESLIV 79
DIN UPPFATTNING OM AUKTORISATIONSPROVENS UPPLÄGGNING 80
BILAGA 4. ENKÄT TILL ICKE AUKTORISERADE ÖVERSÄTTARE 82
BILAGA 5. ENKÄT TILL ÖVERSÄTTNINGSFÖRETAG 87
BILAGA 6. ENKÄT TILL KÖPARE AV ÖVERSÄTTNINGSTJÄNSTER (FÖRETAG, MYNDIGHETER, ORGANISATIONER, KOMMUNER, LANDSTING ETC.) 94

1. Inledning och syfte

Den här rapporten är utarbetad på uppdrag av Kammarkollegiet. Rapporten ingår i utvecklingsprojektet Atlas inom Kammarkollegiets auktorisationsverksamhet, som bland annat syftar till fördjupad kvalitetssäkringsprocess och förändrad provkonstruktion.

Innebörden i uppdraget formulerades på följande sätt:

- Ta fram allt underlag (frågeformulär och målgrupper) för inhämtning av information som kollegiet ska använda för att samla in uppgifter till kartläggningen.
- Utifrån samhällets behov kartlägga och skriftligen redogöra för vad en auktoriserad translator ska kunna, i dag och framöver.
- Utifrån kartläggningen lämna skriftligt förslag på kunskaper och färdigheter som Kammarkollegiets translatorsprov bör testa.
- Lämna övergripande förslag till möjlig(a) utformning(ar) av provet.

En kartläggning utifrån samhällets behov kan naturligtvis göras på många olika sätt. Kvantitativa uppgifter, t.ex. om antalet översättningsuppdrag i dag och prognos för framtiden och om beräknade kostnader för översättningsuppdragen skulle kunna vara av intresse. Siffror över behov av översättare i olika språkkombinationer i dag och framtidsprognoser i det avseendet kunde också vara en del av en kartläggning. Tiden för att genomföra uppdraget har dock varit begränsad.

Utifrån det särskilda perspektivet ”vad en auktoriserad translator ska kunna, i dag och framöver” har jag, i samråd med Kammarkollegiet, bedömt att kartläggningen främst bör inriktas på att inhämta erfarenheter och åsikter från berörda grupper i det svenska samhället i dag dels kring användning av olika slag av översättare (auktoriserade

translatorer och icke auktoriserade översättare), dels kring auktorisationsprovens utformning. Detta har skett genom fyra olika enkäter. Svaren på enkäterna ger, tillsammans med uppgifter från annan litteratur, en bild av översättning i Sverige i dag. Bilden är inte fullständig, en viktig avgränsning är att det här enbart är frågan om det som brukar kallas *facköversättning,* dvs. översättning av texter inom sakprosa och fackspråk. Viktiga översättningsområden, som skönlitterär översättning och undertextning, berörs inte alls. Det är också viktigt att påpeka att rapporten enbart avser skriftlig översättning och enbart auktorisation av translatorer (översättare); tolkning och tolkauktorisation tas inte upp.

Kartläggningen kompletteras av en kunskapsbakgrund, i form av presentation och analys av aktuell forskning om översättarkompetens, om certifiering/auktorisation av översättare och olika former för testning, och i någon mån bedömning, av översättningar.

Rapporten tar upp ett antal frågor:

1. Vad är auktorisationens syfte?
2. Vilken kompetens ska prövas?
3. Hur ska provet utformas?
4. Hur ska provet genomföras?

Det är i samtliga fall frågan om komplexa frågeställningar, där det eller de svar man ger på en viss fråga direkt påverkar hur svaren på följande frågor ser ut. De svar som ges ska alltså närmast ses som underlag för diskussion.

Jag bör påpeka tre saker. För det första: rapporten är inte någon utvärdering av det nuvarande auktorisationssystemet. En sådan hade krävt ett annat uppdrag och en annan metod. Det betyder att jag i vissa förslag kan verka slå in öppna dörrar genom att föreslå något som redan är under utveckling. Rapporten är inte heller avsedd att ge en fullständig information om svenska förhållanden när det gäller facköversättning och auktorisationssystemet, utan den förutsätter läsare som redan har en viss fackkunskap

om detta, alternativt är villiga att söka vidare information på grundval av de referenser som finns i rapporten.

För det andra: även om jag har haft ett visst samråd med Kammarkollegiet under arbetets gång, är det viktigt att påpeka att de åsikter jag framför är mina egna, tänkta att fungera som grundval för vidare diskussioner och arbete.

För det tredje: det har inte ingått i mitt uppdrag att överväga aspekter kring genomförande och kostnader av föreslagna förändringar.

Rapporten är disponerad som följer. Efter det här inledande kapitlet följer kapitel 2 där metoden beskrivs. Kapitel 3 presenterar en kartläggning av vissa aspekter av facköversättning i Sverige i dag, delvis baserad på data från de enkäter som gjorts för rapporten. I kapitel 4 presenteras, på grundval av enkätsvaren, uppfattningar om translatorsauktorisationen i Sverige. Kapitel 5 ger några modeller över översättarkompetens, hämtade från litteraturen, och presenterar mina slutsatser om vilken kompetens som bör prövas i auktorisationen och hur den kan beskrivas. I kapitel 6 diskuteras hur prov som prövar denna kompetens kan utformas och genomföras. I kapitel 7 sammanfattas de förslag som framförts. Efter texten följer referenser till citerad litteratur, och i bilagor finns förslaget till kompetensbeskrivning, tabeller över några av de enkätsvar som inte behandlas i detalj i rapporttexten och slutligen de använda enkätformulären.

2. Metod

Till grund för den här rapporten ligger dels erfarenheter och forskning kring översättarkompetens, certifiering av översättare, och tester av kompetens såsom de framkommer i litteratur, dels resultaten av fyra olika enkäter som genomfördes under oktober–november 2014. Enkäterna riktade sig till följande informantkategorier:

1. Auktoriserade translatorer
2. Facköversättare som inte är auktoriserade translatorer
3. Köpare av översättningstjänster (myndigheter, kommuner, landsting, organisationer, företag)
4. Översättningsföretag.

Enkäterna var webbaserade och utformade med hjälp av Google forms. Information om enkäterna och länkar till dem distribuerades genom Kammarkollegiets försorg. För de auktoriserade translatorerna skedde det genom utskick via de e-postadresser som Kammarkollegiet förfogar över. För kategorierna Köpare av översättningstjänster och Översättningsföretag sammanställdes utskickslistor. Kategorin Facköversättare som inte är auktoriserade translatorer nåddes genom att SFÖ, Sveriges Facköversättarförening, gjorde ett utskick med länk till enkäten till sina drygt 1 100 medlemmar. Dessutom lades information och enkätlänkar till kategorierna 1 och 2 på facebooksidan Översättningsvetenskapens vänner, som har närmare 300 medlemmar, varav många är yrkesverksamma översättare. Eftersom enkäten delvis gjordes tillgänglig via medlemssidor är det inte möjligt att fastställa svarsfrekvensen för alla kategorier.

Tabell 1. Informantkategorier, antal enkätsvar och svarsfrekvens

Kategori	Antal svar	Antal direktkontaktade respondenter	Svarsfrekvens
Auktoriserade translatorer	219	386	56,7 %
Fackö̈versättare som inte är auktoriserade translatorer	245	1 100	22,3 %
Köpare av översättningstjänster	131	600	21,8 %
Översättningsföretag	11	30	36,7 %

Enkäterna finns i bilaga 3–6. För en del av frågorna svarade informanterna genom att markera olika svarsalternativ, för andra kunde svar ges i form av kommentarer i text till vissa av frågorna. Inga frågor var obligatoriska att besvara, och antalet avgivna svar varierar därför för de olika frågorna inom respektive informantkategori.

Enkätsvaren används dels för en bakgrundsbeskrivning i kapitel 4, dels för att relatera den forskningsderiverade kunskapsbakgrunden till den praktiska verkligheten i kapitel 5–6.

På grund av den tidsplan som gällde för rapporten, har det inte varit möjligt att genomföra en fullständig analys av enkäterna. Samkörning av svaren beträffande olika variabler har alltså inte skett, och inte heller är kommentarerna till vissa svar uttömmande analyserade. Data finns naturligtvis kvar för vidare eventuell bearbetning i framtiden.

Under arbetets gång har jag deltagit i följande seminarier/konferenser: seminarium för bedömare av translatorsprov, Stockholm, två dagar, april 2014, avslutningskonferensen för projektet QUALETRA, Antwerpen, tre dagar, oktober 2014, och seminarium om kvalitetssäkring vid köp av tolk- och översättartjänster, ordnat av EU-kommissionens representation i Sverige, Stockholm, en dag, november 2014.

3. Facköversättning i Sverige i dag – kartläggning av några aspekter

3.1 Auktorisationen

Auktorisation av översättare i Sverige går tillbaka till år 1931. Stockholms handelskammare, och senare även andra handelskammare, införde då auktorisation av översättare för att tillgodose näringslivets behov (Ds H 1982:2, 1). År 1971 upphörde auktorisationsverksamheten eftersom efterfrågan på översättningstjänster hade ändrat karaktär; näringslivets behov hade minskat, relativt sett, och i stället hade myndigheternas behov av översättningar ökat kraftigt. Handelskammaren menade att samhället borde svara för auktorisation. (Ds H 1982:2, 1)

År 1975 infördes den statliga auktorisationen av translatorer, som till att börja med låg under Kommerskollegium, numera under Kammarkollegiet. Enligt förslaget i den utredning som föregick införandet skulle prövningen vara ”mycket kvalificerad och avse översättning av texter inom olika ämnesområden (t.ex. en allmän text, en ekonomisk/teknisk text och en juridisk text)” (Ds A 1974:9, citerat efter Ds H 1982:2, 4).

I stort sett ser auktorisationsproven för translatorer än i dag ut på det sätt som föreslogs i utredningen för 40 år sedan. Det bör dock noteras att förslaget nämner ”ekonomisk/teknisk text”, men att alternativet ”teknisk text” uppenbarligen inte kom att förverkligas. I dag består proven av översättning av en allmän text, en ekonomisk text och en juridisk text. Mer information om translatorsauktorisationen och proven finns på Kammarkollegiets webbplats (Kammarkollegiet 2013).

Auktorisationsprövningen och själva auktorisationen kan sägas ha dubbla funktioner: dels att utgöra en prövning av översättares kompetens och därmed en garanti för denna kompetens hos dem som klarat provet, dels att därmed skapa grunderna för att

dokument, översatta av auktoriserad translator, ska uppfylla de formella krav på utformning och juridisk giltighet som kan ställas i olika sammanhang.[1] Den andra funktionens yttre kännemärke är att auktoriserade translatorer kan bestyrka sina översättningar med en särskild stämpel, som visar att texten är översatt av en translator, auktoriserad i den aktuella språkriktningen. Detta slag av bestyrkande gör att det översatta dokumentet får sin juridiska giltighet.

Naturligtvis har de två funktionerna ett mycket nära samband: om översättaren inte är tillräckligt kompetent, är risken att de översatta texterna inte uppfyller de krav som ställs, t.ex. vad gäller relationen till källtexten och/eller målspråklig utformning. Men det är ändå värt att minnas den speciella funktionen i det auktoriserade bestyrkandet, som kan antas vara en viktig grundtanke i den ursprungliga utformningen av auktorisationen.

Utformningen av auktorisationsprövningen tyder på att man också har velat garantera en mer allmän översättarkompetens, dvs. uppfylla den första funktionen även i sammanhang där den andra inte är så viktig. Detta bör troligen ses mot bakgrund av hur möjligheterna såg ut beträffande utbildning inom översättningsområdet när det nuvarande auktorisationssystemet infördes. Denna mer allmänna funktion kan antas ha haft stor betydelse för professionaliseringen av översättaryrket i Sverige.

Auktorisation/certifiering av översättare är en aktuell fråga internationellt. Hlavac (2013) ger en översikt över olika modeller för certifiering av översättare. Ett EU-projekt, TransCert, arbetar med frågan om frivillig certifiering för översättare på europeisk nivå (se Budin et al. 2013). Auktorisation/certifiering är en av de faktorer som inverkar på översättaryrkets status; se en utförlig rapport av EU-kommissionen (European Commission 2012b).

[1] Redbarhetsprövningen som också ingår i auktorisationsprocessen kan sägas relatera till båda funktionerna men kanske mer till den andra.

3.2 Utbildning av översättare

När auktorisationen av översättare först infördes 1931 fanns inga särskilda utbildningar för översättare i Sverige, och inte heller i någon större utsträckning internationellt. Inte heller 1974 fanns översättarutbildningar i någon större omfattning i Sverige. Det fanns alltså inga möjligheter att dokumentera sin specifika kompetens som översättare genom att visa på bevis över en genomgången utbildning i Sverige. I detta avseende har stora förändringar inträffat under de senaste decennierna.

Tolk- och översättarinstitutet, som inrättades 1986 vid Stockholms universitet, hade bland annat till uppgift att ordna tolk- och översättarutbildningar på universitetsnivå. Utbildningarna kunde förläggas till Stockholms universitet eller något annat universitet i landet. Från 1990-talet började även andra universitet ordna översättarutbildningar i egen regi, och Tolk- och översättarinstitutet övergick alltmer till att förlägga utbildningarna till Stockholm, samtidigt som man anställde egna lärare.[2]

I dag finns det översättarutbildningar på fem svenska universitet: Göteborg, Linnéuniversitetet, Lund, Stockholm och Uppsala[3]. I Stockholm finns översättarutbildning både på grundnivå och på avancerad nivå. Studenterna kan ta en kandidatexamen, en magisterexamen och/eller en masterexamen i översättningsvetenskap. Vid övriga universitet ligger utbildningarna på avancerad nivå, och man antar studerande som har kandidatexamen i något språkämne, vanligen det språk som är källspråk i utbildningen. Översättarutbildningarna har delvis olika uppläggning vid de olika universiteten, men översättning av olika fackspråksgenrer intar en viktig plats i flertalet. Se vidare Englund Dimitrova (2013).

---

[2] TÖI var en så kallad särskild inrättning med särskild förordning och styrelse utsedd av regeringen (utbildningsdepartementet). Sedan 2012 har TÖI ändrad status och ingår i Stockholms universitets reguljära organisation. Se vidare Almqvist (2013).

[3] Södertörns högskola har också haft utbildning i skönlitterär översättning, i det så kallade skönlitterära översättarseminariet. En liknande utbildning ges numera av Akademin Valand inom Göteborgs universitet på magisternivå.

Det är inte bara i Sverige som nya översättarutbildningar har utvecklats de senaste åren. Under de senaste decennierna har det skett en närmast explosiv utveckling internationellt inom utbildning av översättare och tolkar, och i samband med det också en dynamisk utveckling inom översättningsvetenskapen av den kunskapsgrund som yrkena har.

3.3 Några viktiga händelser på fackö versättnings-marknaden på senare år

Sveriges medlemskap i EU har inneburit ett stort behov av översättning av olika slag av facktexter. Dessa behov tillgodoses dels av översättare anställda inom EU, dels av översättare på frilansbasis. Information om översättningsverksamheten inom EU-kommissionens generaldirektorat för översättning, DGT, finns på European Commission (2014). När det blev aktuellt att anställa översättare i samband med att Sverige blev medlem i EU (1995) fanns det få sökande som hade översättarutbildning (jfr avsnitt 3.2), och många av de anställda översättarna har en annan utbildningsbakgrund, t.ex. som språklärare.

I enlighet med ett EU-direktiv (2004) har Sverige lagstiftat om offentlig upphandling av tjänster, däribland översättningstjänster. För myndigheter innebär detta konkret att det finns ett ramavtal att följa vid anlitande av översättare. Avtalen innebär att vissa leverantörer (översättningsföretag) i första hand ska anlitas, och att den myndighet som ska köpa en översättningstjänst i första hand ska vända sig till det företag som är rangordnat som nummer ett i avtalet. (Mer information om detta finns på sajten avropa.se där översättningstjänster står under rubriken Övriga tjänster.) Företagen i ramavtalen har åtagit sig att leverera översättningar inom ett antal olika språkkombinationer. Mindre företag, t.ex. där en enda person översätter i sitt eget företag, kan antas ha svårt att ha de resurser som krävs för att sluta ramavtal, och hänvisas troligen i praktiken till att bli underleverantörer till företagen i ramavtalen.

EU-direktivet 2010/64/EU fastställer bestämmelser om vilken rätt till tolkning och översättning som misstänkta och tilltalade har vid straffrättsliga förfaranden och vid sådana förfaranden som gäller verkställighet av en europeisk arresteringsorder. Utredningen SOU 2012:49 har tittat på genomförandet av detta så kallade tolknings- och översättningsdirektiv i Sverige. Utredningen föreslog vissa lagändringar av rättegångsbalken, bland annat att ett krav skulle införas att vid översättning inom de områden som berörs av direktivet ska auktoriserad translator anlitas i första hand. Detta skulle innebära ökade behov av auktoriserade translatorer, även om SOU 2012:49 också diskuterar muntlig översättning, utförd av tolk, som en lösning i vissa situationer. SOU 2012:120–122 ger uppgifter om vissa myndigheters samlade kostnader för översättning och tolkning och myndigheternas egna beräkningar av kostnadsökningar till följd av kraven i direktivet. Flertalet beräknar att kostnaderna skulle komma att öka med mellan 8 och 28 procent.[4]

3.4 Fackö versättare i Sverige – analys av data från enkäterna

3.4.1 Bakgrundsdata

Antalet svar från auktoriserade translatorer är 219, från icke-auktoriserade översättare 245 svar. I tabellerna varierar summan svar för respektive kategori, eftersom inte alla har besvarat samtliga frågor. Det bör särskilt noteras att procentsiffrorna avser procent av hela antalet svarande på respektive enkät, inte procent av antalet svarande på en viss fråga.

[4] Den föreslagna lydelsen om krav på anlitande av auktoriserad translator antogs dock ej; i 33 kap 9 § anges att rätten om möjligt ska anlita översättare som är auktoriserad.

Tabell 2. Könsfördelning, auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare.

Kön	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
Kvinnor	111	51 %	179	73 %
Män	105	48 %	65	27 %

Tabell 2 visar att bland de auktoriserade är fördelningen relativt jämn, men i gruppen icke auktoriserade överväger andelen kvinnor.

Tabell 3. Åldersfördelning, auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare.

Ålder	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
21–35	9	4 %	41	17 %
36–45	18	8 %	59	24 %
46–55	52	24 %	68	28 %
56–65	58	26 %	42	17 %
66+	78	36 %	33	13 %

När det gäller åldersfördelningen, visar tabell 3 att de auktoriserade translatorerna överlag är äldre än de icke auktoriserade, och drygt en tredjedel av dem är 66 år eller äldre. Bara 12 procent av dem är 45 år eller yngre. För gruppen icke auktoriserade är åldersfördelningen betydligt jämnare, och så många som 41 procent är 45 år eller yngre. Delvis kan man kanske säga att det här är frågan om olika generationer översättare. Även om säkert många av de auktoriserade är verksamma inom översättningsområdet även efter reguljär pensionsålder, så är det troligt att många av dem kommer att sluta med sin verksamhet inom de närmaste åren. Det är alltså viktigt att motivera flera översättare att bli auktoriserade, för att ersätta den (formella) kompetens som representeras av dem som går i pension.

Siffrorna för köns- och åldersfördelning indikerar sammantaget att översättaryrket under senare år i allt högre grad blivit ett kvinnoyrke, något som också är tydligt för alla som arbetar t.ex. i översättarutbildningarna.

Tabell 4. Högsta utbildningsnivå, auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare

Utbildningsnivå	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
Gymnasium	10	5 %	11	4 %
Universitet/motsvarande på grundnivå (kandidat el. likn.)	87	40 %	71	29 %
Universitet/motsvarande på avancerad nivå (magister/master)	86	39 %	141	58 %
Universitet/motsvarande forskarutbildning	31	14 %	13	5 %
Annan	2	1 %	7	3 %

Tabell 5. Utbildningsinriktning, auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare. (Flera svar är möjliga)

Inriktning	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
Allmänt inom språk	140	64 %	141	58 %
Tolk-/översättarutbildning	76	35 %	106	43 %
Annat ämnesområde än språk/ tolkning/ översättning, t.ex. juridik, ekonomi, medicin	144	66 %	125	51 %

Tabell 4 och 5 ger uppgifter om utbildningsbakgrund. När det gäller högsta utbildningsnivå finns det inte några tydliga skillnader mellan grupperna, även om en något högre andel bland de icke auktoriserade har utbildning på så kallad avancerad nivå på universitetet. I gengäld har flera av de auktoriserade forskarutbildning eller motsvarande. Andelarna med gymnasieutbildning respektive annan utbildning är ungefär desamma. Inte heller när det gäller utbildningsinriktning finns det påtagliga skillnader mellan grupperna. Det är intressant att notera att i båda grupperna har mindre än hälften specifik utbildning inom tolkning/översättning. Att döma av siffrorna i tabell 5 är det vanligt att komma in i översättaryrket via en språkutbildning och/eller en utbildning inom något specifikt ämnesområde.

I kommentarerna hade informanterna möjlighet att ge mer information om vilken/vilka utbildningar de hade. Svaren har inte analyserats systematiskt (jfr kapitel 2), men de visar på en stor variation i utbildningsbakgrund.

3.4.2 Yrkesverksamhet inom översättning

Några frågor gällde yrkesverksamheten inom översättningsområdet. Den första gällde i vilken omfattning man arbetar med översättning.

Tabell 6. Omfattning av yrkesverksamhet inom översättning, auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare.

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
25 % eller mindre	57	26 %	33	13 %
26–50 %	32	15 %	31	13 %
51–80 %	23	11 %	28	11 %
81 % eller mer	104	47 %	152	62 %

Bland de auktoriserade translatorerna kan man urskilja två större grupper: den ena arbetar 81 procent eller mer med översättning, dvs. nära heltid, och den andra arbetar mindre än 25 procent. Fördelningen på övriga svarsalternativ är jämn. Bland de icke auktoriserade arbetar flertalet mer än 81 procent av heltid, och övriga alternativ är relativt jämnt fördelade. En relativt stor andel av de auktoriserade kan alltså antas ha annan försörjning som komplement till översättningsarbetet, medan översättning för de icke auktoriserade i större utsträckning troligen är den huvudsakliga försörjningen.

Tabell 7. Anställningsform, auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare. (Flera svar är möjliga)

Anställningsform	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
Egen företagare	185	84 %	220	90 %
Uppdragstagare	57	26 %	30	12 %
Anställd inom översättningsföretag	15	7 %	11	4 %
Anställd vid myndighet	28	13 %	6	2 %

Anställd vid annat företag än översättningsföretag	15	7 %	9	4 %
Övriga	6	3 %	2	1 %

I båda grupperna dominerar alternativet egen företagare. Många är också uppdragstagare (som kan göra uppdrag antingen för översättningsföretag eller för andra myndigheter, företag etc. som har F-skattesedel). Detta visar på en bild av ett yrke där översättaren i stor utsträckning antingen levererar direkt till slutkund genom sin egen firma eller levererar till ett (större) översättningsföretag som har kontakten med slutkunden. Andelen anställda vid översättningsföretag är liten, men det kan naturligtvis bero på att de som arbetar vid översättningsföretag helt enkelt inte har nåtts av enkäten.

Tabell 8. Antal år (heltid), som yrkesverksam inom översättning, auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare.

Antal år	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
Mindre än 1 år	10	5 %	16	7 %
2–5 år	33	15 %	51	21 %
6–10 år	34	16 %	43	18 %
11–15 år	30	14 %	46	19 %
16 år eller mer	106	48 %	87	36 %

I antal år, omräknat till heltid, som man har varit yrkesverksam inom översättning finns inte några tydliga skillnader mellan grupperna. De helt nya inom yrket, som arbetat mindre än ett år, är fåtaliga i båda grupperna. För övriga svarsalternativ fördelar sig svaren relativt jämnt, men i båda informantkategorierna anger den största gruppen svarande att de har 16 års erfarenhet eller mer. För de två svarsalternativ som innebär mer än 10 års erfarenhet, vilket får anses som en mycket lång erfarenhet (jämför nedan avsnitt 5.4 om expertkunnande), så är skillnaderna mellan informantgrupperna mycket små: bland de auktoriserade har 62 procent mer än 10 års erfarenhet, bland de icke auktoriserade 55 procent. I reda tal är likheterna ännu större,

136 auktoriserade translatorer med mer än 10 års erfarenhet kontra 133 icke auktoriserade. Dessa siffror indikerar att det finns två alternativa översättarkarriärer inom fackspråksöversättning, en där auktorisationen spelar en roll i och för karriären och en där den inte gör det.

I kommenterande svar har informanterna fått nämna dels vilka språkkombinationer de arbetar med, dels inom vilka områden och texttyper de översätter. På grund av den förutsedda bredden och variationen i svaren var det inte möjligt att utforma enkätfrågorna här på ett sätt som skulle ge en direkt kvantifiering av resultaten. Svaren indikerar mycket riktigt en mycket stor variation i båda avseendena, i båda informantgrupperna. Tyvärr har inte tiden medgivit att dessa data analyseras, så det har inte varit möjligt att fastställa om det finns systematiska skillnader mellan grupperna i dessa avseenden. Data finns naturligtvis kvar för en eventuell framtida analys.

3.5 Översättningsföretagen – analys av data från enkäterna

Från översättningsföretag kom det in elva svar. Det är alltså ett ganska litet material, och det är generellt sett svårt att dra några egentliga slutsatser från svaren.

Beträffande sin inriktning fick företagen dels svara om sin omfattning, i termer av antal översatta ord per år (till och/eller från svenska), dels om man har någon särskild inriktning.

Tabell 9. Översättningsföretag, antal levererade ord i översättning till/från svenska per år, genomsnitt för 2012 och 2013.

Levererade ord	Antal svar	
Mindre än 10 000 ord	1	9 %
10 001-100 00 ord	0	0 %

100 001-1 miljon ord	1	9 %
1 miljon - 5 miljoner ord	3	27 %
Mer än 5 miljoner ord	5	45 %

Företagen varierar alltså i storlek räknat i antal ord per år från ett ganska litet till några ganska stora.

Tre av företagen uppger att de är specialiserade på vissa typer av texter, medan sju åtar sig de flesta typer av uppdrag. Två av de specialiserade har en mer specifik inriktning (ekonomi respektive reklam/kommunikation), medan det tredje anger ett förhållandevis brett spektrum av texttyper. När det gäller språkkombinationer i verksamheten, har fyra specialiserat sig (två uppger svenska/engelska, det tredje uppger nordiska och västeuropeiska språk, medan det fjärde uppger ett ganska brett spektrum av språkkombinationer). Sex företag uppger att de åtar sig de flesta språkkombinationer.

3.6 Köparna av översättningstjänster – analys av data från enkäterna

Totalt 131 köpare av översättningstjänster svarade på enkäten. Vilket slag av verksamhet som de svarande representerar framgår av tabell 10.

Tabell 10. Typ av verksamhet, översättningsköpare.

Verksamhet	Antal svar	
Företag	1	1 %
Myndighet	64	49 %
Kommun	42	32 %
Landsting	11	8 %
Organisation	0	0 %
Övriga	8	6 %

Det är främst myndigheter, kommuner och landsting som har svarat. Bara ett företag har svarat, och åtta övriga; här återfinns bland annat ambassader. I den mån svaren är representativa, säger de alltså främst något om hur samhället, det offentliga Sverige, ser på översättning och translatorsauktorisation.

Tabell 11. Verksamhetens behov av översättning, till/från svenska, antal ord/år.

Ordantal/år	Antal svar	
Mindre än 10 000 ord	42	32 %
10 001-100 000 ord	43	33 %
100 001 - 1 miljon ord	10	8 %
1 miljon - 5 miljoner ord	7	5 %
Mer än 5 miljoner ord	7	5 %

Flertalet uppger att de behöver få färre än 100 000 ord översatta. Ett genomgående drag i kommentarerna till svaren är dock en mycket stor osäkerhet, och många påpekar att siffrorna är uppskattade och ungefärliga. Somliga anger att skriftlig översättning är mycket ovanligt i deras verksamhet. Det finns också fall där den som svarar på enkäten representerar en verksamhet med ”underverksamheter” (t.ex. lokalkontor eller liknande), vilket gör det svårt för den som fyller i enkäten att svara för verksamheten som helhet. I ordvalen till en del kommentarer till svaren finns det också indikationer på att en del svar möjligen gäller tolkning, eller både tolkning och översättning. Det betyder att de kvantitativa uppgifterna i svaren från översättningsköpare är mycket osäkra.

I två frågor efterfrågas dels de vanligaste språkkombinationerna, dels inom vilka områden och texttyper som verksamheten främst behöver översättningar. Svaren visar att variationen i språkkombinationer är mycket stor. Även variationen i typer av uppdrag (områden och texttyper) är stor, och den avspeglar i hög utsträckning de olika verksamheternas karaktär. På grund av den förutsedda variationen kunde svarsalternativen inte anges i enkätformuläret på ett sådant sätt att svaren enkelt kan kvantifieras, och på grund av tidsbrist har inte data bearbetats. Data finns dock kvar för framtida bearbetning.

Tabell 12. När ni behöver få texter översatta till eller från svenska, vem/vilka gör dessa översättningar? (Flera svar är möjliga.)

Vi har anställda som gör dessa	24	18 %
Vi anlitar ett översättningsföretag	36	27 %
Vi anlitar flera olika översättningsföretag	21	16 %
Det finns ett ramavtal för översättningstjänster som vi följer.	66	50 %
Övriga	13	10 %

De svarande fick frågan vem eller vilka som översätter texter för deras räkning, och här var flera svar möjliga. Svaren i tabell 12 visar att 66 svarande, 50 procent, följer ett ramavtal för översättningstjänster. (Det är möjligt att dessa svarande också har kryssat i att de anlitar ett eller flera olika översättningsföretag, eftersom det ju är vad ramavtalet i praktiken innebär. Svarsalternativen var alltså inte optimalt utformade här.) Av intresse är att så många som 24 anger att de har egna anställda som gör översättningarna. Kommentarerna till svaren visar ett visst missnöje med hur ramavtalen fungerar. Flera uppger att den rangordning som ska följas i hur kontakt ska tas med översättningsföretag inte fungerar bra, eftersom företag nummer ett och ofta även företag nummer två antingen tackar nej eller inte svarar alls på förfrågan om att åta sig ett uppdrag. Detta orsakar merarbete för beställaren och innebär också att uppdraget blir fördröjt.

Tabell 13 redovisar svaren på frågan om vilken kompetens den eventuella egna översättande personalen har. Att döma av svaren har den egna översättande personalen i många fall kompetens inom mer än ett område, precis på det sätt som är fallet bland de översättare (auktoriserade och icke auktoriserade) som besvarat enkäten.

Tabell 13. Om ni har egen personal som översätter, vilken kompetens har de? (Flera svar är möjliga.)

Auktoriserad translator	5	4 %
Översättarutbildning/tolkutbildning	8	6 %
Språkutbildning	14	11 %
Annan utbildning	21	16 %
Vet ej	12	9 %

Tabell 14. Om ni anlitar översättningsföretag, utförs era uppdrag av auktoriserade translatorer?

Ja, alltid	36	27 %
Ja, oftast	33	25 %
Ibland	13	10 %
Nej	5	4 %
Vet ej	29	22 %

I tabell 14 redovisas svaren på om översättningsföretagen alltid tillhandahåller uppdrag utförda av auktoriserade translatorer. Svaren fördelar sig relativt jämnt, men i kommentarerna nämns bland annat att inte alla uppdrag som är aktuella inom verksamheten kräver auktoriserad translator, liksom att auktoriserad translator inte finns i alla språkkombinationer. Flera nämner svårighet med kvalitetskontroll då man inte behärskar de språk det är frågan om. Beställaren får inte heller alltid information om det är frågan om auktoriserad translator.

Tabell 15 redovisar svaren på frågan om de svarandes uppfattning om kvaliteten på de översatta texter som levereras till dem, utförda av auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare.

Tabell 15. Hurdan är kvaliteten på de översättningar som levereras till er?

Kvalitetsnivå	Utförda av auktoriserade translatorer		Utförda av icke auktoriserade översättare	
Mycket hög	17	13 %	6	5 %
Hög	30	23 %	15	11 %
Acceptabel	12	9 %	16	12 %
Låg	0	0 %	0	0 %
Varierande	7	5 %	8	6 %
Vet ej/ingen uppfattning	53	40 %	63	48 %

Generellt sett anser de svarande att både auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare levererar översättningar av acceptabel, hög eller mycket hög kvalitet. Ingen svarande anger att kvaliteten är låg för någondera av översättarkategoriernas översättningar. Påfallande är dock att så många som närmare hälften av de svarande inte har någon uppfattning i frågan.

I kommentarerna tar många av svaren upp svårigheten att bedöma översättningar, då man inte kan språket. En del nämner att de gör försök att kvalitetssäkra, dels när man behärskar språket ifråga, dels genom mellanöversättning via engelska, men de flesta anger med viss uppgivenhet att man måste förlita sig på att det är rätt. Samtidigt nämner flera informanter exempel på tillfällen när det inte blivit rätt, t.ex. beträffande termer, språkvarietet eller annat.

4. Uppfattningar om translatorsauktorisationen

Ett flertal frågor i enkäterna gällde hur informanterna ser på translatorsauktorisationen – vilken betydelse den tillmäts i den egna verksamheten (översättning, försäljning av översättningstjänster, köp av översättningstjänster), vad som bör ingå i den och hur man ser på provens nuvarande uppläggning. Här har ställts delvis samma frågor till alla informantgrupperna, delvis olika, beroende på deras antagna utgångspunkter. Kapitel 4 ägnas en presentation och analys av dessa delar av materialet.

4.1 Auktorisationens betydelse för översättarna

Av de auktoriserade, har 109, 50 procent, haft sin auktorisation i 16 år eller mer. 37, eller 17 procent, har haft den kortare tid än 5 år. Resterande fördelar sig jämnt på övriga intervall. De fick också frågan om de blev auktoriserade vid första försöket, dvs. om de klarade provet första gången de gick upp. Totalt 116 (53 procent) svarar ja, och 99 (45 procent) svarar nej på frågan. Att drygt hälften av de auktoriserade translatorerna blev godkända första gången de gick upp i provet tyder på att de var väl förberedda och visste vad det hela gick ut på.

De auktoriserade translatorerna fick ange på en femgradig skala hur viktig de ansåg att auktorisationen varit för deras yrkesliv, och hela 73 procent angav något av de två högsta värdena. Man värderar alltså auktorisationens betydelse för det egna yrkeslivet högt. Bara sammanlagt 7 procent valde de två lägsta svarsalternativen på skalan, dvs. att auktorisationen i praktiken saknat betydelse för deras yrkesliv.

De icke auktoriserade översättarna fick frågan om de gått upp i auktorisationsprovet någon gång. 62 personer, 25 procent av de svarande, svarar ja på den frågan. 46 av

dessa har skrivit provet en eller två gånger, 16 har skrivit det tre gånger eller fler. I kommentarerna till svaren säger flera att provets uppläggning dåligt speglar översättarens yrkesverksamhet, framför allt att hjälpmedelsanvändningen blir orealistisk utan tillgång till internet under provet.

Båda grupperna fick ange hur viktigt de anser att det är för en översättare i Sverige i dag att vara auktoriserad. Tabell 16 visar att majoriteten av de auktoriserade anger att det är mycket eller ganska viktigt, men siffran är något lägre (64 procent) än i svaret på den fråga som gällde auktorisationens betydelse för det egna yrkeslivet. De icke auktoriserade har en annan uppfattning. Här menar bara 22 procent att det är mycket eller ganska viktigt att vara auktoriserad.

Tabell 16. Hur viktigt är det för en översättare i Sverige idag att vara auktoriserad translator?

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
Mycket viktigt	78	36 %	6	2 %
Ganska viktigt	62	28 %	48	20 %
Inte särskilt viktigt	36	16 %	131	53 %
Helt betydelselöst	3	1 %	20	8 %
Vet ej/ingen uppfattning	33	15 %	38	16 %

Kommentarerna till denna fråga och till frågan (till de icke auktoriserade) om de någon gång gått upp i auktorisationsprovet, förstärker bilden av en översättningsmarknad där auktoriserad översättning har en viss plats, men där det går utmärkt att försörja sig utan att vara auktoriserad. Många framhåller att vikten av att vara auktoriserad eller ej beror på vilken typ av texter man översätter; för många uppdrag är det helt enkelt inte relevant att vara auktoriserad, kunderna efterfrågar det inte och auktorisationen gäller inte de områden som uppdragen faller inom.

Översättningsföretagen fick frågan om hur stor vikt de tillmäter olika faktorer i bakgrunden hos en person som man vill anställa eller inleda samarbete med. En av

faktorerna var om personen var auktoriserad translator. Svaren framgår av tabell 17–22; svaren beträffande några ytterligare faktorer (som inte kommenteras i texten) återfinns i bilaga 2.

Hur viktiga är följande faktorer när ni rekryterar (till anställning som översättare, till annan tjänst och till samarbete med extern översättare)?

Tabell 17. Vikten av översättarutbildning vid anställning eller samarbete

	Tjänst som översättare		Annan tjänst		Extern översättare för samarbete	
Mycket viktigt	6	55 %	0	0 %	5	45 %
Ganska viktigt	1	9 %	0	0 %	3	27 %
Inte så viktigt	1	9 %	4	36 %	2	18 %
Helt betydelselöst	0	0 %	2	18 %	0	0 %
Vet ej/ingen uppfattning	0	0 %	3	27 %	0	0 %

Tabell 18. Vikten av dokumenterade språkkunskaper vid anställning eller samarbete

	Tjänst som översättare		Annan tjänst		Extern översättare för samarbete	
Mycket viktigt	6	55 %	2	18 %	7	64 %
Ganska viktigt	2	18 %	3	27 %	3	27 %
Inte så viktigt	0	0 %	1	9 %	0	0 %
Helt betydelselöst	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vet ej/ingen uppfattning	0	0 %	3	27 %	0	0 %

Tabell 19. Vikten av auktorisation som translator vid anställning eller samarbete

	Tjänst som översättare		Annan tjänst		Extern översättare för samarbete	
Mycket viktigt	1	9 %	0	0 %	0	0 %
Ganska viktigt	2	18 %	0	0 %	5	45 %

Inte så viktigt	4	36 %	1	9 %	2	18 %
Helt betydelselöst	1	9 %	5	45 %	3	27 %
Vet ej/ingen uppfattning	0	0 %	3	27 %	0	0 %

Tabell 22. Vikten av godkänd provöversättning vid anställning eller samarbete

	Tjänst som översättare		Annan tjänst		Extern översättare för samarbete	
Mycket viktigt	7	64 %	0	0 %	8	73 %
Ganska viktigt	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Inte så viktigt	0	0 %	1	9 %	2	18 %
Helt betydelselöst	0	0 %	5	45 %	0	0 %
Vet ej/ingen uppfattning	0	0 %	3	27 %	0	0 %

Tabellerna visar sammantaget att auktorisation som translator inte anses som särskilt viktigt i rekryteringsprocessen. Faktorer som genomgången översättarutbildning, dokumenterade språkkunskaper, översättarerfarenhet och ämneskunskaper anses viktigare. Särskilt intressant är att man tillmäter faktorn godkänd provöversättning stor vikt, dvs. att personen har med gott resultat gjort en eller flera översättningar som granskats och godkänts av översättningsföretaget. Samhällets kvalitetssäkringssystem tillmäts alltså inte lika stor vikt. Detta kan naturligtvis bero på att företagen i fråga arbetar med andra typer av texter än de som prövas i auktorisationsprovet.

I sina kommentarer påpekar företagen att vid anställning är det avgörande att sökandens profil passar för arbetsuppgifterna. Beträffande samarbete med extern översättare nämner flera att de följer den europeiska standarden för översättningstjänster, EN 15038:2006.

Dessa resultat från enkäten kan jämföras med den enkät som genomfördes av OPTIMALE, ett EU-finansierat nätverk av översättarutbildare (OPTIMALE 2012). Enkäten var riktad till översättningsföretag i ett antal olika EU-länder, dock ej Sverige,

och gällde vilka kompetenser och erfarenheter de efterfrågade. Den besvarades av 685 företag. Översättarerfarenhet rankades som central eller mycket viktig av 88 procent av de svarande, översättarutbildning och kunskap och yrkesetik och yrkesstandard rankades också mycket högt (OPTIMALE 2012:6). Någon fråga om faktorn certifiering/auktorisation ingick inte i enkäten, troligen eftersom situationen i olika EU-länder ser mycket olika ut, beträffande möjligheten till certifiering/auktorisation och de krav som ställs (se Hlavac 2013).

Som sammanfattning kan man konstatera att svaren på enkätfrågorna som redovisats i detta avsnitt förstärker bilden av att det finns flera olika kompetens- eller karriärvägar inom facköversättning, där translatorsauktorisationen är en av möjligheterna.

4.2 Att anlita auktoriserad translator

4.2.1 Översättning av olika typer av texter

Samtliga informantkategorier fick ange hur viktigt de ansåg det vara att vissa typer av dokument översätts just av en auktoriserad translator. Tabell 23–29 visar resultaten.

Tabell 23. Vikten av att dokument med juridisk giltighet översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättnings-köpare	
Mycket viktigt	199	91 %	173	71 %	4	36 %	99	76 %
Ganska viktigt	12	5 %	48	20 %	4	36 %	5	4 %
Inte särskilt viktigt	2	1 %	7	3 %	0	0 %	4	3 %
Helt betydelselöst	1	0 %	4	2 %	0	0 %	0	0 %
Vet ej/ingen uppfattning	2	1 %	10	4 %	1	9 %	13	10 %

Samtliga svarandekategorier är eniga om att det är mycket eller ganska viktigt att auktoriserade translatorer översätter dokument med juridisk giltighet. Den högsta andelen finns bland de auktoriserade, och de icke auktoriserade ligger nära i andel. En skillnad mellan dessa grupper är att bland de auktoriserade svarar drygt 90 procent att det är mycket viktigt; bland de icke auktoriserade bara drygt 70 procent. Påfallande är att bland översättningsföretagen svarar bara 36 procent att det är mycket viktigt. Här är det dock frågan om få svarande.

Tabell 24. Vikten av att andra juridiska texter översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättnings-köpare	
Mycket viktigt	135	62 %	43	18 %	3	27 %	88	67 %
Ganska viktigt	66	30 %	102	42 %	3	27 %	10	8 %
Inte särskilt viktigt	8	4 %	68	28 %	2	18 %	6	5 %
Helt betydelselöst	1	0 %	12	5 %	0	0 %	1	1 %
Vet ej/ingen uppfattning	3	1 %	13	5 %	1	9 %	14	11 %

Inte oväntat svarar en mycket stor andel av de auktoriserade, över 90 procent, att det är mycket eller ganska viktigt att även andra juridiska texter översätts av auktoriserad translator. Av de icke auktoriserade anger 60 procent samma svar, alltså en betydligt lägre andel, även om det är majoriteten av dem som svarat i den kategorin. För översättningsföretagen är motsvarande siffra 54 procent och för översättningsköparna 75 procent.

Tabell 25. Vikten av att ekonomiska texter översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättnings-köpare	
Mycket viktigt	98	45 %	27	11 %	3	27 %	51	39 %
Ganska viktigt	79	36 %	57	23 %	0	0 %	14	11 %
Inte särskilt viktigt	24	11 %	94	38 %	2	18 %	7	5 %
Helt betydelselöst	2	1 %	47	19 %	3	27 %	2	2 %
Vet ej/ingen uppfattning	9	4 %	11	4 %	1	9 %	42	32 %

Tabell 26. Vikten av att företagsinformation översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättnings-köpare	
Mycket viktigt	37	17 %	3	1 %	0	0 %	27	21 %
Ganska viktigt	60	27 %	11	4 %	3	27 %	13	10 %
Inte särskilt viktigt	81	37 %	73	30 %	1	9 %	16	12 %
Helt betydelselöst	16	7 %	135	55 %	5	45 %	2	2 %
Vet ej/ingen uppfattning	14	6 %	9	4 %	0	0 %	56	43 %

Tabell 25 och 26, samt 40 i bilaga 2, avser frågor om ekonomiska texter (i allmänhet), företagsinformation och reklam och marknadsföring. När det gäller ekonomiska texter minskar andelarna (jämfört med juridiska texter) som anser det vara mycket eller ganska viktigt att de översätts av auktoriserade translatorer i alla informantkategorier, även bland de auktoriserade translatorerna. Bara bland de auktoriserade anser en majoritet, 81 procent, att det är mycket eller ganska viktigt att auktoriserad översätter dessa texter. För de icke auktoriserade gäller att majoriteten, 57 procent, i stället anser att det inte är särskilt viktigt eller helt betydelselöst.

Företagsinformation kan ju också vara av delvis ekonomisk natur (i enkäten specificerades inte texttypen närmare). Här är en ganska jämn spridning på de olika svarsalternativen för auktoriserade translatorer och för översättningsköpare, medan svaren från icke auktoriserade översättare och översättningsföretag tydligt går i riktning mot att det *inte* är viktigt att auktoriserade översätter företagsinformation. Tendensen för reklam- och marknadsföringstexter är för både auktoriserade och icke auktoriserade att man inte ser det som viktigt att auktoriserad translator översätter dem. Samma gäller översättningsföretagen. Översättningsköpare har en jämn spridning på svarsalternativen, utan tydlig tendens.

Skillnaderna mellan å ena sidan de juridiska texttyperna och å andra sidan de mer näringslivsinriktade är intressanta, med tanke på att båda är sådana som faktiskt ingår i auktorisationsprovet.

Tabell 27. Vikten av att medicinska intyg översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättnings-köpare	
Mycket viktigt	148	68 %	107	44 %	3	27 %	71	54 %
Ganska viktigt	46	21 %	65	27 %	1	9 %	8	6 %
Inte särskilt viktigt	10	5 %	36	15 %	1	9 %	5	4 %
Helt betydelselöst	3	1 %	19	8 %	3	27 %	1	1 %
Vet ej/ingen uppfattning	5	2 %	16	7 %	1	9 %	33	25 %

Tabell 27 visar svaren beträffande medicinska intyg. Här finns höga siffror för svarsalternativen mycket och ganska viktigt i gruppen auktoriserade translatorer, vilket är intressant eftersom de naturligtvis är väl medvetna om att auktorisationen i dag inte prövar medicinsk översättning. Möjligen är svaren påverkade av formuleringen i frågan ”medicinska intyg”, som kan ha uppfattats som dokument med någon form av juridisk giltighet, om än inte med juridisk terminologi. Även bland de icke auktoriserade anser här en majoritet, 71 procent, att det är mycket eller ganska viktigt att auktoriserad översätter. Samma gäller för översättningsköpare, med 60 procent. För översättningsföretagen finns ingen tydlig tendens. För den andra texttypen med medicinsk inriktning, bipacksedlar (se tabell 41 i bilaga 2), uppvisar svaren stor spridning, utan tydliga tendenser. Dock anser majoriteten av de auktoriserade, 58 procent, att auktoriserade bör översätta dessa texter.

Tabell 28. Vikten av att tekniska texter översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättnings-köpare	
Mycket viktigt	39	18 %	5	2 %	0	0 %	30	23 %
Ganska viktigt	55	25 %	22	9 %	2	18 %	13	10 %
Inte särskilt viktigt	71	32 %	84	34 %	1	9 %	5	4 %
Helt betydelselöst	21	10 %	109	44 %	5	45 %	1	1 %
Vet ej/ingen uppfattning	21	10 %	12	5 %	1	9 %	63	48 %

När det gäller tekniska texter (tabell 28) och IT-texter (tabell 42 i bilaga 2), är spridningen stor på de olika svarsalternativen, utan tydliga tendenser, utom för de icke auktoriserade och översättningsföretagen där majoriteten *inte* ser det som viktigt att auktoriserad translator översätter tekniska texter.

Tabell 29. Vikten av att samhällsinformation översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättnings-köpare	
Mycket viktigt	56	26 %	8	3 %	0	0 %	46	35 %
Ganska viktigt	86	39 %	15	6 %	3	27 %	21	16 %
Inte särskilt viktigt	48	22 %	92	38 %	3	27 %	13	10 %
Helt betydelselöst	12	5 %	107	44 %	2	18 %	1	1 %
Vet ej/ingen uppfattning	6	3 %	9	4 %	1	9 %	33	25 %

När det gäller samhällsinformation, visar tabell 29 att 65 procent av de auktoriserade translatorerna anser att det är mycket eller ganska viktigt att sådana texter översätts av auktoriserad translator, medan den motsatta tendensen ses för icke auktoriserade, där 82 procent tycker att det inte är särskilt viktigt eller helt betydelselöst. Översättningsföretagen visar en stor spridning. Bland översättningsköparna anser 51 procent att det är viktigt att auktoriserade translatorer översätter.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det råder enighet bara om de båda juridiska texttyperna, där majoriteten av samtliga svarandekategorier har angivit att det är mycket eller ganska viktigt att en auktoriserad translator översätter. Dokument med juridisk giltighet verkar vara den enda texttyp där det råder i princip enighet mellan samtliga kategorier, om än med vissa skillnader i andelar mellan graderna.

Det finns alltså en tydlig tendens att alla svarandekategorier anser att texter av juridisk karaktär bör översättas av auktoriserad translator. När det gäller det andra området som ingår i auktorisationsprovet, ekonomiska texter, ger svaren på enkätfrågorna en splittrad bild, och det är framför allt de auktoriserade som anser att det är viktigt att

sådana texter översätts av auktoriserad translator. För de medicinska texterna framträder en bild av att majoriteten av de svarande anser att de bör översättas av auktoriserad translator.

Resultaten är något av en paradox. Ekonomiska texter ingår i dagens prov, men flera av svarandekategorierna tycker inte det är viktigt att sådana texter översätts av auktoriserad translator. I gengäld tycker man att det är viktigt att medicinska texter översätts av auktoriserad translator, trots att någon sådan text inte ingår i dagens provuppläggning, vilket innebär att auktorisationen inte garanterar översättarens kompetens inom översättning av medicinska texter.

Man bör även notera att bland översättningsköpare är det generellt sett en ganska stor andel som svarat vet ej/ingen uppfattning/ej relevant för vår verksamhet för många av texttyperna. I flera av texttyperna har därmed kring hälften av översättningsköparna inte uttalat sig.

I kommentarerna till svaren på frågorna lyfter både de auktoriserade och icke auktoriserade fram att de svarat utifrån dagens auktorisationssystem, t.ex. när det gäller tekniska texter och IT-texter. Det betyder att om exempelvis tekniska texter hade ingått i auktorisationsprövningen hade deras svar sett annorlunda ut.

4.2.2. Efterfrågan och tillgång på auktoriserad translator

Tabell 30. Hur ofta efterfrågar kunder auktoriserad translator för översättningsuppdrag?

	Kund som är företag		Kund som är myndighet/likn.		Kund som är privatperson	
Alltid	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Mycket ofta	0	0 %	2	18 %	3	27 %
Ganska ofta	1	9 %	2	18 %	2	18 %
Ganska sällan	7	64 %	3	27 %	1	9 %
Aldrig	1	9 %	1	9 %	1	9 %
Vet ej	0	0 %	0	0 %	1	9 %

Översättningsföretagen tillfrågades om hur ofta olika kundkategorier specifikt efterfrågar auktoriserad translator för ett uppdrag. Att döma av svaren i tabell 30 efterfrågas auktoriserad translator oftare av myndigheter och privatpersoner än av företag. I kommentarerna till svaren framhåller översättningsföretagen att kunder inte alltid har kunskap om vad auktorisationen innebär och i vilka språkkombinationer det finns auktoriserade translatorer. Vissa kunder kan se auktorisationen som en mer allmän kvalitetsgaranti. Behovet av auktoriserad translator är mer knutet till vilken typ av handling som översätts än till vilken typ av kund som beställer översättningen. I en kommentar till ett svar ställs de intressanta frågorna: ”Finns det anledning att definiera vilka uppdrag som samhället menar ska utföras av en translator och i så fall säkerställa att det finns translatorer i samtliga språk där det finns en efterfrågan? Finns det resurser för detta?”

Enkäten frågade också översättningsföretagen vad de gör om en kund kräver auktoriserad translator för ett visst uppdrag, men företaget inte kan leverera. Några svarar att de då avstår från att ta uppdraget, medan andra försöker att finna en lösning, t.ex. via auktoriserad översättning till annat språk, som engelska, och från den till det önskade målspråket.

Översättningsköparna fick motsvarande fråga, dvs. vad man gör om man vill ha en text översatt av auktoriserad translator, men ingen finns tillgänglig. Svaren gavs i textform och har därför inte kunnat kvantifieras av tidsskäl. Intrycket är dock att ganska många av de svarande säger att de inte stött på denna situation. Ett antal beskriver hur de, i enlighet med ramavtalet, då kontaktar nästa företag på ranglistan. Flera säger att man kan behöva anlita icke auktoriserad översättare eller gå via översättare i utlandet. Någon nämner också att man kan anlita tolk, auktoriserad eller ej. Många gånger överlämnas dock ansvaret till översättningsföretaget som man beställer hos:

”Vi ber om översättningsföretagets stämpel och signatur och utgår från att översättningsföretaget anlitar en översättare med tillräcklig kompetens.”

”Vi beställer översättning och sedan får vår kommunala tolkförmedling sörja för att det blir korrekt översatt.”

4.2.3 Stämpla översättningen eller ej?

De auktoriserade translatorerna fick frågan om de alltid brukar ange på sina översättningar att de är auktoriserade. 82, dvs. 37 procent, svarar ja på frågan, och 134, 61 procent, svarar nej. De som svarat nej ombads kommentera sitt svar. Några faktorer lyfts fram i många kommentarer. Den mest nämnda är helt enkelt att beställaren inte har framfört önskemål om att få en bestyrkt översättning, och att texten är av ett sådant slag att officiell bestyrkning inte är nödvändig eller ens önskvärd. Det kan också röra sig om en text som ska levereras elektroniskt, vilket dels gör det mer omständligt att utföra en bestyrkning, dels kan innebära att beställaren vill ha möjlighet att redigera texten. Kostnaden kan spela in för beslutet i alla fall ur kundens perspektiv, eftersom den bestyrkta översättningen blir dyrare. Flera kommentarer nämner också att om beställningen kommer från ett översättningsföretag kan translatorn uppmanas att inte ange sitt namn eller bestyrka översättningen, då översättningsföretaget ska stämpla med sin egen stämpel.

I enkäten till översättningsföretagen ställdes frågan om hur ofta det händer att en auktoriserad translator översätter för företaget men får uppmaningen att inte ange sin auktorisation på översättningen. Sex företag, 55 procent, säger att det aldrig inträffar, en säger att det händer mycket ofta, en ganska sällan, och två att de inte vet. Ett företag kommenterar: ”Vi anger normalt sett aldrig översättarens namn, oavsett om vederbörande är auktoriserad eller inte. Undantaget är förstås stämplade uppdrag där översättaren ska ange namn och auktorisationsnummer.” Ett annat säger i stället: ”Det finns ingen anledning att den auktoriserade översättaren inte skall ange att denne är en auktoriserad översättare”. Här finns uppenbarligen olika uppfattningar och praxis.

4.3 Auktorisationsprovets uppläggning

I dagens auktorisationsprov får examinanderna översätta tre olika texter: en allmän text, en ekonomisk text och en juridisk text. Översättarna och översättningsföretagen tillfrågades om dessa texttyper bör vara kvar eller tas bort i framtida auktorisationsprov.

Tabell 30. Uppfattningar om allmän text i translatorsprovet

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag	
Bör vara med	201	92 %	114	47 %	6	55 %
Kan tas bort	8	4 %	35	14 %	2	18 %
Vet ej	5	2 %	59	24 %	1	9 %

Tabell 31. Uppfattningar om ekonomisk text i translatorsprovet

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag	
Bör vara med	192	88 %	93	38 %	5	45 %
Kan tas bort	11	5 %	45	18 %	3	27 %
Vet ej	11	5 %	72	29 %	1	9 %

Tabell 32. Uppfattningar om juridisk text i translatorsprovet

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag	
Bör vara med	208	95 %	121	49 %	8	73 %
Kan tas bort	1	0 %	22	9 %	0	0 %
Vet ej	5	2 %	66	27 %	1	9 %

Som framgår av tabellerna, anser en stor majoritet av de auktoriserade translatorerna att samtliga texttyper bör vara kvar i provet. Den ekonomiska texten är man mest tveksam till, men det är ändå en stor majoritet som vill ha den kvar. De icke auktoriserade översättarna har mer blandade uppfattningar, och för samtliga texttyper väljer ganska många svarande alternativet vet ej. Även i denna grupp finns det en större tveksamhet till den ekonomiska texten än till den allmänna och den juridiska. Också översättningsföretagen förespråkar i högre utsträckning den juridiska texten, i andra hand den allmänna, och först i sista hand den ekonomiska.

Översättarna fick också frågor om hur de såg på provets svårighetsgrad.

Tabell 33. Uppfattning om auktorisationsprovets svårighetsgrad

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
Mycket lätt	2	1 %	1	0 %
Ganska lätt	25	11 %	7	3 %
Ganska svårt	122	56 %	33	13 %
Mycket svårt	52	24 %	21	9 %
Vet ej/ingen uppfattning	15	7 %	131	53 %

Flertalet av de auktoriserade, som ju alla har egen erfarenhet av provet, anser att det är ganska svårt eller mycket svårt. I gruppen icke auktoriserade har flertalet svarat att de inte har någon uppfattning, vilket är naturligt med tanke på att många av dem aldrig har gått upp i provet. De 62 svarande som har en uppfattning om provets svårighetsgrad är troligen identiska med dem som svarat att de gått upp i provet på tidigare fråga (se avsnitt 4.1 ovan).

Tabell 34. Bör auktorisationsprovets svårighetsgrad ändras?

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare	
Nej, svårighetsgraden är lagom.	155	71 %	38	16 %

Ja, provet bör bli lättare.	7	3 %	13	5 %
Ja, provet bör bli svårare.	23	11 %	2	1 %
Vet ej/ingen uppfattning	29	13 %	140	57 %

Majoriteten av de auktoriserade tycker att provets svårighetsgrad är lagom eller till och med att provet bör bli svårare. Också majoriteten av de icke auktoriserade som uttalat sig anser att provet är lagom svårt. Men här har naturligtvis flertalet igen sagt sig inte ha någon uppfattning.

I kommentarer till svaren framhåller de auktoriserade att provens svårighetsgrad ofta har varit ojämn, och att de t.ex. har förstått att vissa språkkombinationer har tenderat att vara svårare än andra att bli auktoriserad i. Många synpunkter framförs också på hur provet bedöms. Det nämns exempel på variation mellan bedömarna, dvs. att de två bedömarna har helt olika uppfattning om en viss översättningslösning, men också motsatsen, att de två bedömarna gör exakt samma bedömning av texterna som helhet och av identifierade fel och deras förklaring, vilket uppfattas som att bedömningen skrivits ”med karbonpapper”. Många framför tanken att bedömarna inte alltid verkar ha kunskap om översättning som yrkesverksamhet, utan gör bedömningen utifrån en mer kontrastiv lingvistisk synvinkel. Det är viktigt att påpeka här att kommentarerna avspeglar erfarenheter och synpunkter som kan vara mer eller mindre aktuella i dag. Några av de auktoriserade påpekar uttryckligen att de har haft sin auktorisation i många år och att deras synpunkter därför kanske inte är lika relevanta i dag.

5. Kompetens som översättare av facktexter

För att kunna diskutera hur personers kompetens inom ett visst område ska prövas, är det nödvändigt att ha en klar beskrivning och modell av hur den kompetensen ser ut. Det finns olika sätt att skaffa fram en sådan beskrivning. Texten i det här kapitlet beskriver några sådana, vilka resultat man har nått, och drar några slutsatser om hur man kan se på vilken kompetens som ska prövas i det svenska auktorisationsprovet.

5.1 Analys av översättares arbetsuppgifter

Ett tillvägagångssätt när man vill studera kompetens eller färdighet inom ett visst område är att först göra en analys eller kartläggning av vilka uppgifter och deluppgifter som ingår i området i fråga, på engelska kallat *task analysis* eller *job task analysis*. American Translators Association, som har ett certifieringssystem för översättare, har genomfört en grundlig arbetsuppgiftsanalys, som rapporteras detaljerat i Koby och Melby (2013). Den metod man använde bestod av två steg. I steg ett genomförde man diskussioner i fokusgrupper (två grupper med frilansöversättare, en grupp med statligt anställda översättare och en grupp med projektledare inom översättningsbranschen; ibid. s 181–182). Grupperna fick i uppgift att identifiera de arbetsuppgifter översättare har och vad de behöver kunna för att utföra dem. Koby och Melby använder den samlande termen KSA (förkortning för knowledge, abilities and skills) för det man är intresserad av. På grundval av fokusgruppernas diskussioner sammanställdes en lista över 52 komponenter, där 36 tillhörde den samlande kategorin KSA och 16 var personlighetskarakteristika, t.ex. ”open-mindedness” och ”cultural sensitivity” (ibid. 183–184). Med utgångspunkt i listan genomfördes så i steg två en online-enkät som besvarades av 1 453 översättare (medlemmar av ATA och/eller andra översättarorganisationer), som fick ange sin uppfattning om vikten av varje KSA för en översättare.

Koby och Melby (2013:183–185) räknar upp samtliga KSA och personlighets-karakteristika som ingick i enkäten. KSA delas in sex områden som vart och ett har ett antal delkomponenter. Jag återger nedan områdena med bara de delkomponenter, som i enkäten bedömdes som *vital,* mycket viktig, av (för de flesta komponenterna) över 1 000 svarande.

Language Pair Knowledge Areas
Vocabulary knowledge
Grammar knowledge
Idiomatic knowledge

Other Knowledge Areas
General knowledge
Subject-matter specific knowledge
Translators [sic!] ethical obligations

Translation Skills
Textual analysis skills
Terminology research skills
General writing skills
Editing and proofreading skills

Other Skills
Computer skills: word processor
Computer skills: internet
Organizational skills
Personal time management skills

Translation Abilities
Able to read a source language and write in a target language
Able to understand nuances and registers of a language pair
Able to recognize and verify correspondence for a language pair

Able to perform language transfer

Other Abilities
Able to use common sense
Able to follow specifications
Able to think analytically
Able to think intuitively

Studien av Koby och Melby (2013) imponerar genom sitt genomtänka upplägg och stora antal deltagare. Den är intressant genom att den genomfördes relativt nyligen (från 2009 och framåt) och genom att den fokuserar på de yrkesverksammas eget perspektiv och uppfattning. Studiens författare gör också en jämförelse av resultaten med olika modeller för översättarkompetens som föreslagits i litteraturen.

5.2 Modeller av översättarkompetens

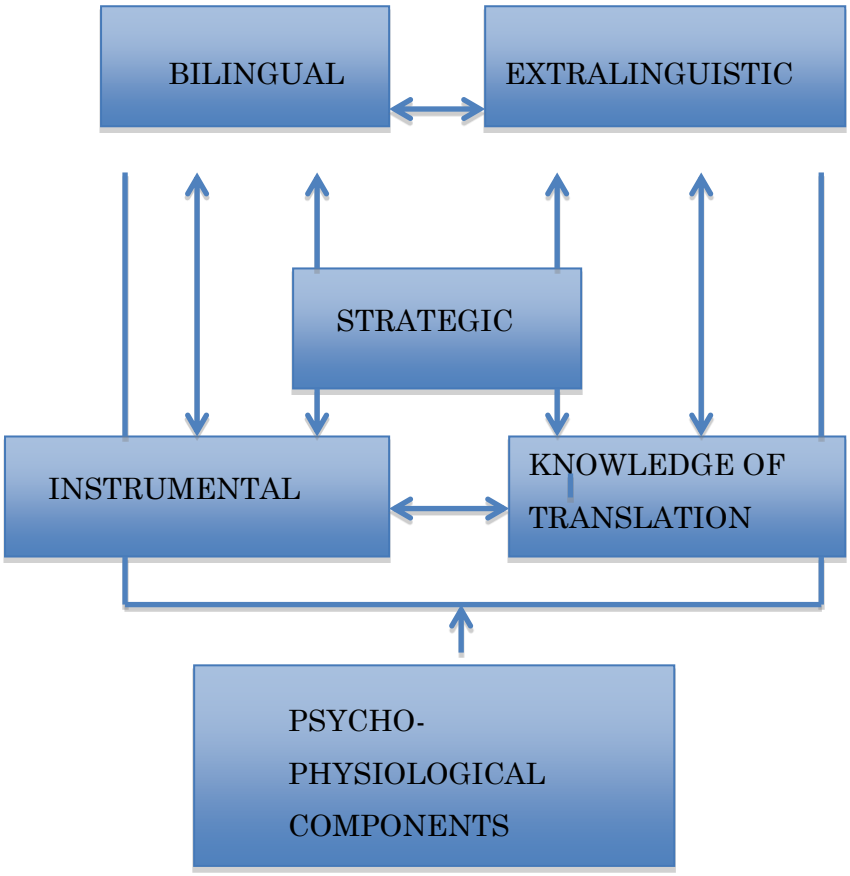
I den mer forskningsinriktade litteraturen har ett antal olika modeller av översättarkompetens föreslagits. Översikter ges t.ex. i Pym (2003), Englund Dimitrova (2005:10–16) och Koby och Melby (2013:186–200). De flesta modeller räknar med att översättarkompetens består av ett antal ingående (del)komponenter, och kan i det avseendet liknas vid resultaten av den studie som presenterades i 5.1. Men det finns också modeller som är mer minimalistiska. I texten här fokuserar jag på tre modeller: den som föreslagits av den spanska forskargruppen PACTE, den som utarbetats inom det europeiska nätverket av masterprogram i översättning, EMT, och den som föreslagits av Pym (1992, 2003).

Det är viktigt att påpeka att alla modeller som presenteras i det följande avser den kompetens i översättning som yrkesöversättare har, antingen de fått den genom erfarenhet eller genom översättarutbildning, eller genom en kombination av båda. Många anser att någon form av rudimentär förmåga till översättning är en del av (någon grad av) tvåspråkighet hos individen (se t.ex. Englund Dimitrova 2005:10). Men det är inte en sådan förmåga vi är intresserade av här, för det är inte en sådan icke yrkesrelaterad förmåga auktorisationsprovet avser att pröva.

PACTE är en forskargrupp från Barcelona, ledd av Amparo Hurtado Albir. Gruppen har under lång tid arbetat med flera projekt där de studerar översättarkompetens och hur den utvecklas över tid hos individer. Som ett led i projektet har de ställt upp en modell över översättarkompetens. Modellen har genomgått några förändringar under arbetets gång, och jag väljer att bara presentera den senaste versionen, så som den ges i PACTE (2011:319). Den består av ett antal delkomponenter, underkompetenser (eng. *sub-competences*), se figur 1. Den centrala underkompetensen är den strategiska; den står för det som på engelska kallas *procedural knowledge*, på svenska procedurkunskap, kunskap om hur man går till väga, för att garantera översättningsprocessens och problemlösningens effektivitet. I PACTE:s modell är det denna underkompetens som styr själva översättningsprocessen. Med hjälp av den planeras, kontrolleras och

utvärderas processen; det är också den som enligt modellen aktiverar de andra underkompetenserna under processens gång. För detaljerad presentation av de olika underkompetenserna, se PACTE (2011).

FIGUR 1. Modell för översättarkompetens (återgiven efter PACTE 2011:319).

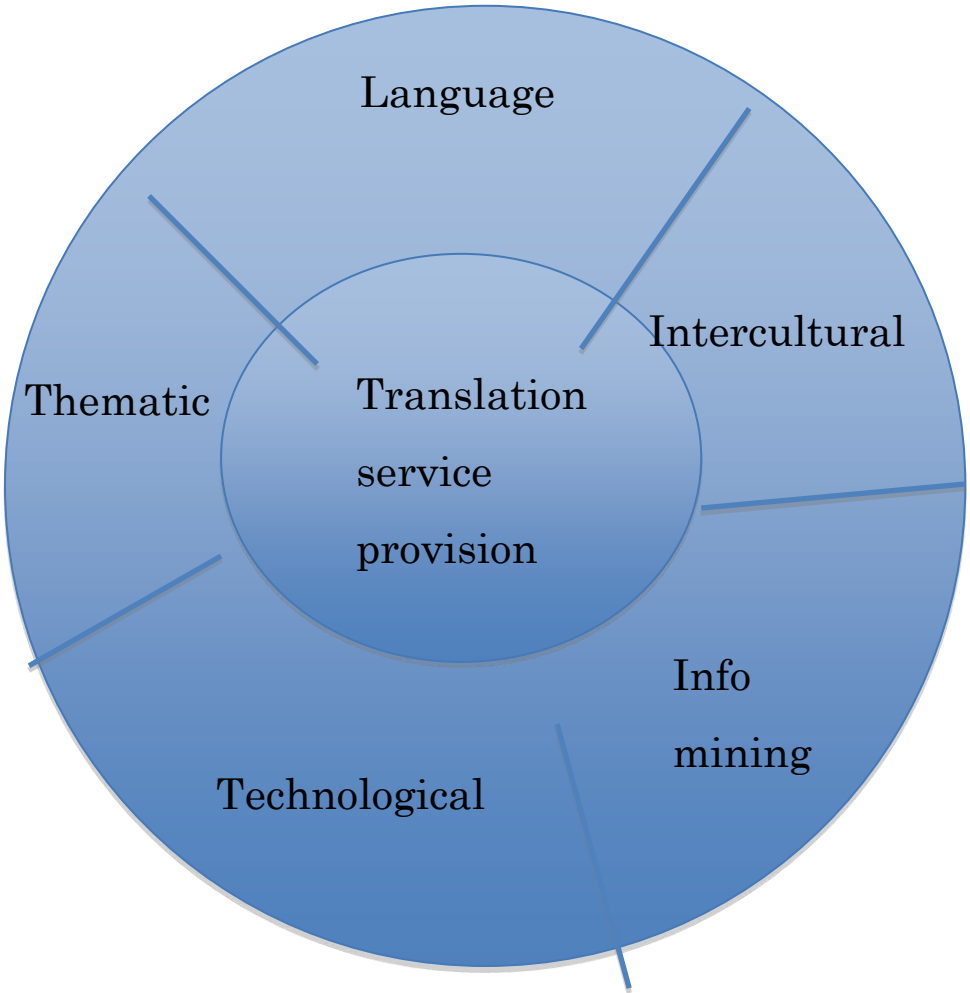

PACTE:s modell syftar till att vara underlag för empirisk forskning; med utgångspunkt i modellen identifieras tentativt variabler och formuleras hypoteser, som testas i olika slag av studier och experiment. Syftet med detta är att studera just den yrkesmässiga översättarkompetensen, vad som skiljer yrkesöversättarens sätt att översätta (process och produkt) från översättning utförd av personer utan yrkesmässig erfarenhet. I PACTE:s fall jämförs yrkesöversättare dels med lärare i främmande språk, dels med

studerande på översättarutbildningar. Det rör sig om pågående studier, men en del preliminära resultat presenteras t.ex. i PACTE (2011).

En annan modell som bygger på tanken om delkompetenser och underkompetenser är den som utformats av nätverket EMT, European Master´s in Translation. Den presenteras i EMT expert group (2009:4ff), se figur 2.

Figur 2. EMT:s kompetensmodell (återgiven efter EMT expert group 2009:4)

EMT-modellen har ett annat syfte än PACTE:s. Den är byggd för att kunna användas i olika pedagogiska kontexter. Nätverket EMT har tillkommit på initiativ av DGT, EU-kommissionens översättartjänst, bland annat för att utgöra ett stöd för utbildning av översättare i länder där man först relativt nyligen har börjat med specifika utbildningar för (yrkes)översättare. EMT:s modell har ett mycket tydligt fokus på viktiga aspekter av modern yrkesutövning inom översättningsfältet. I likhet med PACTE föreslår man en central delkompetens, men här kallas den Translation service provision. De olika delkompetenserna delas sedan in i ett stort antal underkompetenser (vilka inte framgår av figuren, men räknas upp i EMT expert group 2009:4–7), som är avsedda både att underlätta för planering av utbildning och undervisning inom översättarutbildningar, och att vara grundval för ansökan och bedömning av ansökningar från utbildnings-program till att bli medlem i nätverket EMT.

Här kan det slutligen också vara av intresse att titta på en enklare, och som författaren Anthony Pym själv säger, minimalistisk definition av översättarkompetens:

- The ability to generate a target-text series of more than one viable term (target $text_1$, target $text_2$ …target $text_n$) for a source text.
- The ability to select only one viable target text from this series, quickly and with justified confidence, and to propose this target text as a replacement of a source text for a specified purpose and reader. (Pym 1992:281)

Pym förnekar inte alls att översättare behöver ha ett antal kunskaper och färdigheter som kan nämnas och beskrivas i termer av komponenter och delkomponenter, men han menar att hans definition fångar just det som är typiskt och utmärkande för *översättning*: ”It is a process of generation and selection, a problem-solving process that often occurs with apparent automatism.” (Pym 2003: 489) Man kan kanske säga att han i denna definition sammanfattar den centrala kompetensen vid översättning. För en diskussion kring prövning av kompetens är det viktigt att lyfta fram formuleringen ”quickly and with justified confidence”. Det är just denna aspekt av kompetensen som kan vara utslagsgivande i provsituation.

5.3 Delkomponenter i modellerna

Det är intressant att jämföra de tre komponentmodeller som hittills presenterats i 5.1 och 5.2 (se också Koby och Melby 2013). Som har framgått, har de utarbetats med olika syften: ATA-modellen för att avspegla professionsperspektivet och utgöra grund för utformning av certifieringsprov, PACTE-modellen för att utgöra grund för forskning och EMT-modellen för att utgöra grund för planering och utvärdering av översättar-utbildningar. Även om syftena skiljer sig åt, är modellerna i stor utsträckning utarbetade utifrån samma erfarenheter: både PACTE och EMT:s expertgrupp består av forskare och utbildare inom översättning, och dessa forskare har i stor utsträckning erfarenheter också som yrkesverksamma inom översättning, och professionsinriktningen är viktig i utbildningarna. Syftet med EMT är ju för övrigt just att säkerställa att professionsperspektivet ska tillgodoses i översättarutbildningarna. Mot den bakgrunden är det kanske inte förvånande att finna stora överensstämmelser mellan de tre modellerna.

Samtliga modeller lyfter fram betydelsen av *språk- och kulturkunskaper i källspråket och målspråket*, och i ett kontrastivt perspektiv. I ett auktorisationssammanhang är det här av intresse att se hur man i Finland har valt att definiera examensgrunderna för auktoriserad translator (Opetushallitus Utbildningsstyrelsen 2012). När det gäller språkkunskaper i källspråket och målspråket har man utgått från Gemensam europeisk referensram för språk (Skolverket 2007), och anger att examensuppgifterna utformas ”så att godkänd prestation kräver att examinanden behärskar käll- och målspråket på minst nivå C2” (Opetushallitus Utbildningsstyrelsen 2012:7).

Det bör dock noteras att referensramen anger kriterier för bedömning etc. av kunskaper hos *inlärare* av ett språk (Skolverket 2007:xi), dvs. inte för modersmålstalare. Nivå C2 är den högsta i referensramen och beskriver en utmärkt språkbehärskning, i såväl tal som skrift. Fackspråk, som ju facköversättaren måste både förstå och själv kunna skriva, nämns i referensramen under *Läsförståelse* på följande sätt: ”Jag kan utan ansträngning läsa praktiskt taget allt skrivet språk, även i abstrakta texter som är

strukturellt och språkligt komplicerade t.ex. manualer, fackartiklar eller litterära verk." För Skriftlig färdighet anges: "Jag kan skriva klar och flytande text i en stil som passar tillfället. Jag kan skriva komplexa brev, rapporter eller artiklar som presenterar ett ämne på ett logiskt och effektivt sätt som hjälper läsaren att lägga märke till och minnas viktiga punkter. Jag kan skriva sammanfattningar och översikter över facktexter eller litterära verk." (Båda utdragen ur referensramen citerade efter Opetushallitus Utbildningsstyrelsen 2012:14)

Enligt min uppfattning kan kraven på källspråkskompetens möjligen formuleras i nivå med C2 i referensramen, men när det gäller målspråkskompetens bör nivån ligga högre. Fackö versättarens kompetens måste göra det möjligt för henne/honom inte bara att sammanfatta facktexter, utan att *skriva* facktexter inom komplexa fackområden som har sin egen terminologi och sitt eget språkbruk. Enligt min uppfattning bör därför språkkunskaperna i källspråket respektive målspråket definieras på olika nivåer. De beskrivningskriterier som finns i referensramen för språk kan då kanske utnyttjas även i beskrivningen av målspråkskunskaperna men bör utvidgas för att avspegla dels att det rör sig om kunskap på modersmålsnivå/förstaspråksnivå, dels att det rör sig om kunskaper som är relevanta för/som möjliggör kommunikation inom specialiserade fackområden.

Modellerna lyfter också fram andra kunskaper än språkkunskaper, dels allmänbildning, dels och kanske framför allt kunskap inom de olika ämnesområden som aktualiseras i fackö versättarens verksamhet. ATA för detta till Other knowledge areas, och inkluderar även kunskap om ö versättares etiska förhållningssätt här. PACTE gör en viktig distinktion genom att ö versättarens kunskaper (allmänbildning och ämnesspecifika kunskaper) ses inom två underkompetenser: Extralinguistic för de deklarativa kunskaperna, Instrumental för procedurkunskapen, förmågan att söka nödvändig dokumentation och information inom ämnesspecifika områden. EMT:s modell hänför dessa aspekter dels till Thematic competence, där man tar upp förmågan att söka information inom ett specialområde och att veta hur man kan utveckla sina kunskaper i ett specialområde, dels till Information mining competence.

Vidare understryker kompetensmodellerna betydelsen av olika former av datorkunnande, terminologihantering, informationssökning och ordbehandling. I ATA:s modell återfinns detta under två uppsättningar färdigheter, dels Translation skills, dels Other skills. Också EMT delar upp i två kompetenser, Technological och Info mining. PACTE för detta till Instrumental subcompetence.

Också i svaren som kom in på enkäterna i den här rapporten nämns de här slagen av kunskaper och kompetenser av ett stort antal svarande, framför allt i svaren på enkäterna till auktoriserade translatorer och icke auktoriserade översättare. I enkäterna ingick inga direkta frågor om översättares kompetens och delkompetenser, utan synpunkterna kommer fram i kommentarer till olika frågor, framför allt de som gäller vilka texttyper som bör översättas av auktoriserade translatorer, vilka texttyper som bör ingå i auktorisationsprövningen, om tänkbara alternativ till översättningsprov i auktorisationsprövningen, och i den avslutande frågan, där möjligheter gavs att ge ytterligare synpunkter.

Den aspekt som framför allt lyfts fram, av både auktoriserade och icke auktoriserade, är den viktiga roll som internet spelar i dag för översättarens möjligheter att utföra sina uppdrag. Informationssökning och terminologihantering är en integrerad del av översättarens arbetsvardag, något som sker löpande under uppgiftens gång och som är helt avgörande för uppgiftens kvalitet. Termsökningar är centrala vid arbete med facktexter, men det är också viktigt att kunna finna referenstexter, på både källspråket och målspråket, för att kunna exempelvis korrekt välja synonymer eller konstruktioner på ett sätt som stämmer in med språkbruket inte bara för genren, utan för den mer specifika textsorten och mottagarna av måltexten. Att arbeta enbart med ordböcker och andra tryckta källor framhålls av många som helt otillräckligt och gammalmodigt.

Alla modeller har också en komponent eller del/ar/ av komponent/er/ som avser kunskap om yrkesmässiga aspekter av översättning, som användning av olika slag av hjälpmedel (jfr ovan), etiska regler, kunskap om professionspraktiken etc.

För alla modellerna gäller att även om man identifierar olika delkompetenser som en del av översättarkompetensen, så understryker man också att en persons eventuella kompetens enbart inom en delkompetens *inte* innebär att man har översättarkompetens. Det är först när samtliga delkompetenser finns på plats och realiseras genom det som får lite olika namn (ATA: Translation skill, PACTE: strategic subcompetence, EMT: translation service provision competence) som man kan tala om översättarkompetens.

5.4 Kompetensnivåer

I diskussionen kring översättarkompetens och auktorisation av translatorer är det också nödvändigt att fastställa vilken kompetensnivå auktorisationen ska pröva.

Inom den del av översättningsvetenskapen som intresserar sig för översättarens kognitiva processer har man bland annat studerat hur översättare med olika lång erfarenhet översätter. Ett särskilt intresseområde har varit expertkunnande hos översättare (se t.ex. Englund Dimitrova 2005), där teorier från expertisparadigmet inom kognitiv psykologi spelat en viktig roll. Inom detta paradigm intresserar man sig för hur erkänt framstående utövare på högsta internationell nivå inom ett visst område (t.ex. schack, medicinsk diagnostik) griper sig an uppgifter och problem inom området. En av de slutsatser man dragit är att det krävs medveten övning under lång tid, minst tio år, för att uppnå expertkunnande; dock är detta kunnande inte något som alla inom ett visst område uppnår ens med lång erfarenhet. Expertkunnande i den mening som beskrivs här är uppenbarligen en alltför hög kompetensnivå att sikta på för auktorisationsprovet. En mer framkomlig väg kan vara att beskriva kompetensutvecklingen i de termer som bröderna Dreyfus föreslagit, också inom kognitiv psykologi, och som tillämpats på beskrivning av kompetens inom olika yrkesområden. Dreyfus och Dreyfus (1986) räknar med fem olika nivåer:

1. novice
2. advanced beginner
3. competent
4. proficient
5. expert and master.

Lester (2005:2) gör följande sammanfattande beskrivning av nivåerna, baserad på Dreyfus & Dreyfus (1986):

Novice – has an uncomplete understanding, approaches tasks mechanistically and needs supervision to complete them.
Advanced beginner – has a working understanding, tends to see actions as series of steps, can complete simpler tasks without supervision.
Competent – has a good working and background understanding, sees actions at least partly in context, able to complete work independently to a standard that is acceptable though it may lack refinement.
Proficient – has a deep understanding, sees actions holistically, can achieve a high standard routinely.
Expert – has an authoritative or deep holistic understanding, deals with routine matters intuitively, able to go beyond existing interpretations, achieves excellence with ease.

De två nivåer som framför allt är av intresse att överväga för auktorisationsprov är enligt min bedömning nummer tre, Competent, och nummer fyra, Proficient. Jag skulle tro att nivå nummer tre ungefär motsvarar en kortare erfarenhet som översättare, antingen som utbildad från en översättarutbildning eller med cirka ett års yrkeserfarenhet. Nummer fyra bör motsvara flera års erfarenhet, med eller utan tidigare översättarutbildning.

5.5 Slutsatser om vilken kompetens auktorisationen bör pröva

När det gäller *kompetensnivå* för auktorisationen, ser jag två möjligheter: antingen en auktorisation som motsvarar den kompetens en person har efter en genomgången översättarutbildning, omfattande förslagsvis minst ett år på heltid, eller en auktorisation som motsvarar kompetensen hos en person som har minst cirka fyra års erfarenhet inom översättning (genom utbildning och/eller erfarenhet).

En lägre auktorisationsnivå, som ungefär avspeglar nivå tre i modellen hos Dreyfus och Dreyfus (1986) och kanske motsvarar genomgången översättarutbildning, skulle kunna ses som en inträdesbiljett till översättaryrket. För att jämföra med ett yrkesområde där regleringen är strikt, t.ex. läkare, så skulle en grundläggande auktorisation kunna jämföras antingen med nivån AT-läkare (har läkarexamen och gör allmäntjänstgöring) eller nivån legitimerad läkare (har läkarexamen och godkänd allmäntjänstgöring). För specialistkompetens krävs dock ytterligare arbete och studier.

Det finns dock i fallet översättare skäl som talar emot en sådan nivåplacering av auktorisationen. Det främsta skälet är den nivå som den nuvarande auktorisationen har. Den ligger uppenbart på en högre nivå och innehåller specialisering inom två områden. Att sänka kraven i auktorisationsprövningen skulle gå emot generella tendenser i utvecklingen av översättaryrket och skulle få negativa konsekvenser för yrkets status som helhet. Statusen för dem som har den gamla auktorisationen skulle också bli oklar. Det är också tydligt av svaren på frågorna om auktorisationsprovets utformning att majoriteten av de svarande anser att provet ska vara svårt, och därmed indirekt också att auktorisationsprövningen ska avse en *hög* kompetens. Svenska myndigheter räknar också med tillgång på auktoriserade translatorer enligt nuvarande kompetensnivå och inriktning i sina överväganden av implementeringen av EU-direktivet 2010/64/EU.

Mitt förslag är därför att nivån inte ska sänkas utan snarare befästas på en hög nivå och att detta ska tydliggöras genom provets utformning och förkunskapskrav. Detta ska ske med hänsyn tagen till dels utvecklingen i samhället, inklusive tillgången på översättarutbildningar och lagstiftning om användning av auktoriserade translatorer i rättsliga sammanhang, dels rön från yrkeslivet, auktorisation/certifiering i andra länder, forskning och pedagogik inom översättarutbildningar.

Mitt andra förslag är att prövningen för translatorsauktorisationen ska avse *ett* specialområde, inte två samtidigt som nu är fallet. Detta gör det möjligt för examinanderna att koncentrera sig på ett ämnesområde i taget, om de vill bli auktoriserade i flera. Det kommer att öka motivationen att gå upp i provet för de

översättare som i dag väljer att avstå från auktorisation, eftersom de anser sig kompetenta bara inom ett av de områden som ingår i dagens auktorisation.

När det gäller *inriktning* på ett eller flera specialområden, är en självklar kandidat juridisk översättning. Det finns flera skäl till detta:

1. Det är inom detta område som auktorisationens formella sida, bestyrkandet genom stämpel, har sin grund.
2. Inom detta område kan behovet förväntas finnas kvar och öka, bland annat till följd av vad som stipuleras i EU-direktivet 2010/64/EU. Att då ta bort prövningen i juridisk översättning vore oklokt och direkt ologiskt.
3. I enkäterna fanns en enighet mellan de olika svarandegrupperna kring att juridiska texter bör översättas av auktoriserad translator och att den juridiska texten bör vara kvar i auktorisationsprovet.

När det gäller ekonomisk översättning, är inte ställningstagandet lika självklart. Av citatet från 1974 års utredning om translatorsauktorisationen (se ovan avsnitt 3.1), framgår att orsaken till att staten övertog auktorisationen från handelskamrarna var att näringslivets behov av översättningar hade minskat. Det framgår också att utredningen föreslog att ekonomisk eller teknisk text skulle ingå i provet. Jag vet inte varför man beslutade att införa ekonomisk text 1974, men det kunde åtminstone vara värt en diskussion om detta område ska vara kvar i dag. Den långa traditionen av detta område i auktorisationen talar för att det bör vara kvar som ett av områdena, liksom det faktum att dagens auktoriserade translatorer har detta område i sin auktorisation. Om området inte skulle ingå i framtidens auktorisation, riskerar det att skapa en osäkerhet kring vilken kompetens de redan auktoriserade har.

När det gäller den allmänna texten, anser flertalet av de svarande på enkäten att den bör vara kvar i provet. Mitt antagande är att en allmän text infördes i provet eftersom man ville försäkra sig om något slag av allmän och grundläggande översättarkompetens hos examinanderna, kanske för att undvika att någon skulle kunna bli godkänd tack vare goda fackkunskaper och språkkunskaper, men helt utan kunskap om översättningens elementa. I mitt förslag tillgodoses denna prövning dels indirekt genom

de krav på förkunskaper/erfarenheter som föreslås ställas på examinanderna (se nedan avsnitt 6.3.1), dels genom uppläggningen av provet (prövning av olika texttyper, alternativt olika typer av uppgifter).

Det finns också andra ämnesområden som kunde vara av intresse att ta upp i en auktorisationsprövning, t.ex. medicin och teknik; många svarande på enkäterna, både auktoriserade translatorer, icke auktoriserade översättare och översättningsföretag framför denna tanke.

Ett förslag till kompetensbeskrivning för denna nya translatorsauktorisation finns i bilaga 1. Beskrivningen avser de delkompetenser som föreslås bli prövade i auktorisationsprövningen. Som har framgått, är det är frågan om en kompetens på hög nivå och i vissa avseenden förutsätter den andra delkompetenser på en lägre nivå, men dessa har inte specificerats här. Det vore naturligtvis önskvärt att utforma en mer fullständig beskrivning av översättarkompetens på olika nivåer, inte minst ur ett utbildningsperspektiv, men detta har inte ingått i det här uppdraget.

Men det kan också finnas behov att dessutom införa en ny, lägre nivå inom translatorsauktorisationen. En sådan auktorisation skulle t.ex. kunna ligga på en nivå som motsvarar genomgången översättarutbildning alternativt viss erfarenhet av översättning från yrkeslivet. Den skulle innebära att auktorisationen av translatorer skulle få en liknande struktur som auktorisationen av tolkar, med två[5] nivåer. En sådan auktorisationsprövning skulle kunna spela en viktig roll för översättare som av olika skäl inte haft möjlighet att gå en översättarutbildning. Den skulle också göra det möjligt för samhället att kvalitetssäkra tillgång till översättare i vissa språkkombinationer som traditionellt inte förekommer i svenska översättarutbildningar, t.ex. med språk som talas av nyanlända invandrare och flyktingar.

[5] Jag ser alltså auktorisation som sjukvårdstolk respektive som rättstolk som liggande på samma nivå, men med olika inriktningar.

Ett system med auktorisation på flera olika nivåer finns i vissa länder, t.ex. i Australien, och den motsvarar också vad som gäller för vissa andra yrken, se jämförelsen med läkare ovan. Några av enkätsvaren framför också denna tanke.

Men det är samtidigt tydligt att på översättningsmarknaden och inom översättaryrket är translatorsauktorisationen bara en av flera existerande mekanismer för kvalitetskontroll. Det är självklart viktigt att försäkra sig om att en förändring av auktorisationssystemet i riktning mot flera nivåer faktiskt tjänar avsedda syften. En utvidgning av auktorisationssystemet skulle därför behöva utredas närmare och en eventuell ny modell måste tydligt förankras bland berörda intressenter i samhället och i lagstiftning. Här måste också behandlas frågan om eventuell validering av utbildning/erfarenhet kontra (obligatorisk) kunskapsprövning för att få en sådan grundläggande auktorisation.

6. Provets utformning och genomförande

I det här kapitlet diskuterar jag hur prov för auktorisation som translator inom ett specialområde skulle kunna se ut. Jag väljer som exempel att göra det utifrån området juridisk översättning, men generellt är tankarna tillämpbara på andra specialområden också, även om de mer konkreta idéerna kring texttyper etc. naturligtvis måste anpassas till respektive specialområde. Jag vill starkt understryka att modellen ska ses ett förslag som underlag för fortsatt diskussion.

I kapitel 5 nämnde jag möjligheten att införa en ny, lägre auktorisationsnivå, som kanske ungefär kunde motsvara genomgången översättarutbildning eller något högre. Självklart skulle prövningen för en sådan auktorisation se annorlunda ut än det förslag som jag framför här; den bör innefatta främst moment som avser mer generell, grundläggande kompetens inom facköversättning. Som redan nämnt, bör införandet av en sådan auktorisationsnivå utredas, och det är därför ingen större mening att här diskutera hur prov för den skulle kunna se ut.

6.1 Steg 1, kunskapsprövning

Jag föreslår att provet kan bestå av fyra delar och att examinanderna prövas i två steg, alltså vid två olika tillfällen. Enbart den som blivit godkänd på båda de två första delarna får delta i de två följande delarna.

Del 1. Kunskapsprövning: auktoriserade translatorers yrkesetik och rättsliga förhållanden

Denna del prövas genom ett test, t.ex. med flervalsfrågor. Testet kan utföras på papper eller i dator (i skrivsal med lämplig datorutrustning). Prövningen avser den första delen av delkompetensen Översättningsförmåga (se bilaga 1).

Del 2. Kunskapsprövning: grundläggande kunskaper i juridik, svensk rättskunskap och informationssökning inom juridik
Också denna del prövas genom ett test, möjligen med flervalsfrågor. Avsikten med testet är *inte* att pröva termkunskaper i de båda språken (till skillnad från de test som görs inom ramen för auktorisationsprov för tolkar). I stället ska testet visa att examinanden har grundläggande kunskaper i juridik, svensk rättskunskap och informationskällor inom juridik på en nivå som gör det möjligt för henne/honom att inom sitt översättningsarbete effektivt söka information, termer och texter för att lösa olika slag av översättningsproblem. Prövningen avser delkompetensen kunskaper inom specialområdet. Prövningen föreslås här, av praktiska skäl, omfatta enbart *svensk* rättskunskap, trots att en auktoriserad translator naturligtvis behöver motsvarande kunskaper också för sitt andra språk(område).

Den mer specifika uppläggningen av proven i del 1 och 2 bör diskuteras fram i samråd med översättare/translatorer med bred erfarenhet av juridisk översättning och juridisk expertis med erfarenhet av undervisning och prövning av olika aspekter av juridisk kompetens.

6.2 Steg 2, prövning av översättningsförmågan inom specialområdet

För dem som blivit godkända i båda delarna i steg 1, ges möjligheten att gå upp i steg 2. Steg 2 avser att pröva översättningskunskap och översättningsfärdighet inom juridisk översättning, och tanken är att det också består av två olika uppgifter. Här kan man tänka sig åtminstone två olika modeller. Prövningen är upplagd så att den avser delkompetenserna Källspråket och Målspråket samt de tre sista delarna under Översättningskunskap och översättningsfärdighet (se bilaga 1).

Alternativ 1.

Del 3. Översättning av juridisk text med karaktären av dokument med juridisk giltighet

Del 4. Översättning av annan juridisk text, t.ex. med karaktären "skriven av fackman för lekmän"

I den första modellen översätter examinanderna två juridiska texter av delvis olika karaktär, t.ex. en text med juridisk giltighet, av det slag som vanligen auktoriseras vid översättning, och en annan juridisk text, t.ex. en informationstext. Ett sådant prov med två olika översättningar prövar dels förmågan att korrekt översätta termer och språkbruk inom området inom ett brett spektrum av juridiska texter, dels också förmågan att anpassa den översatta texten till olika funktioner och mottagare.

Alternativ 2.

Del 3. Översättning av juridisk text

Del 4. Granskning och korrekturläsning av en juridisk översättning inom den valda språkkombinationen

En alternativ provuppläggning är att ett prov avser översättning av juridisk text, medan det andra i stället avser granskning av en juridisk översättning. Det finns flera skäl som talar för att införa ett prov som testar granskning; granskning och korrekturläsning av andras översättningar är en väsentlig del av många erfarna översättares arbetsuppgifter. Som en del av den europeiska översättningsstandarden EN 15038:2006 anges att översatta texter granskas av någon annan än översättaren. Auktoriserade translatorer kan bestyrka översättning gjord av annan översättare. Allt detta talar för att denna förmåga kan vara relevant att pröva. Om denna modell väljs, kan den ena uppgiften avse dokument med juridisk giltighet, den andra annan typ av juridisk text, och man kan eventuellt alternera mellan olika provtillfällen vilken typ av text som ingår i vilken uppgift.

Oavsett vilken provmodell som väljs, bör, när det gäller vilka typer av texter som är lämpliga att använda i proven, auktoriserade translatorers erfarenheter från sin yrkespraktik tas till vara, liksom Kammarkollegiets egna erfarenheter av att ordna prov i översättning med juridisk inriktning. Den numera ganska omfattande internationella litteraturen kring juridisk översättning bör också konsulteras, liksom arbeten om utbildning i juridisk översättning; se t.ex. förslag på texter (i undervisningssammanhang) i Biel (2011:167). Resurser från ett flertal EU-projekt, senast QUALETRA, med inriktning på tolkning och översättning i juridiska sammanhang kan också utnyttjas; mycket finns att tillgå på organisationen EULITA:s webbplats www.eulita.eu.

För provet ska gälla att källtexten ska förses med information om översättningens tänkta syfte, vilken målgrupp som är tänkt, och om det finns särskilda faktorer som översättaren ska ta hänsyn till. I specifikationen ska ingå också om texten ska granskas[6] eller om den ska hålla sådan kvalitet att den skulle kunna gå direkt till avsedd kund. På liknande sätt ska granskningsuppgiften (om man väljer alternativ 2) förses med specifikation.

Med tanke på de skillnader som finns mellan rättssystemen i olika länder, bör examinanderna tillåtas att vid behov ge terminologiska kommentarer (i begränsad omfattning!) i fotnoter eller liknande. Dessa ska *inte* vara avsedda som kommentarer till dem som bedömer examinandens text, utan som kommentarer till den avsedda användaren av översättningen, enligt specifikationen.

Vilken av de alternativa provmodellerna som ska väljas och implementeras bör bli föremål för diskussion i det vidare utvecklingsarbetet med provet. Jag menar alltså inte att det vid provtillfällena ska finnas två alternativa provmodeller för examinanderna att välja mellan.

[6] Här avses naturligtvis inte den granskning som görs när det bedöms om texten ska bli godkänd eller inte, för examinanderna är självklart väl medvetna om att den kommer att ske.

6.3 Genomförande av översättningsprovet

6.3.1 Förkunskapskrav

Enligt mitt förslag tas provet med översättning av allmän text bort. Ett förkunskapskrav införs för att få anmäla sig till prövningen som förslagsvis kan se ut på följande vis:

Förkunskapskrav
För att få delta i provet för translatorsauktorisation inom specialområde [juridisk översättning etc.] ska den sökande uppfylla något av följande krav:

Genomgången godkänd översättarutbildning på högskolenivå, omfattande minst ett års studier på heltid + dokumenterad yrkeserfarenhet som översättare om minst fyra år (motsvarande minst halvtid)

ALTERNATIVT

Dokumenterad yrkeserfarenhet som översättare om minst fem år (motsvarande minst halvtid)

Dessa krav kan behöva diskuteras mer i detalj. Det kan också vara värt att fundera över om en tredje typ av bakgrund också skulle kunna uppfylla förkunskapskravet:

Utbildning inom specialområdet + mycket goda dokumenterade språkkunskaper i källspråket och målspråket.

Den tredje typen av bakgrund skulle göra det möjligt för t.ex. jurister med mycket goda språkkunskaper att bli auktoriserade inom juridisk översättning, vilket kan vara önskvärt. Å andra sidan är problemet att eftersom här inte ställs krav på översättarerfarenhet, saknar troligen dessa en viktig del av den kompetens som förutsätts.

6.3.2 Tillgång till hjälpmedel

När det gäller genomförande av översättningsprovet (antingen det görs som översättning av två olika texter eller översättning av en text och granskning av en annan översatt text), så är det absolut nödvändigt att finna en lösning på frågan om tillgång till internet under provet. Informationssökning och hjälpmedelsanvändning är en integrerad del av översättarkompetensen, och det är orimligt att pröva den utan tillgång till de resurser det moderna informationssamhället erbjuder. Översättaren av i dag använder internet kontinuerligt under arbetets gång för att söka termer, för att bearbeta information, för att arbeta fram en lämplig översättningslösning i de fall termsökningen är resultatlös, för att söka synonymer och konstruktioner på lämplig stilistisk nivå, etc. Internet är för dagens översättare så oändligt mycket mer än bara en tvåspråkig ordbok i elektronisk form. Av den anledningen kan inte tillgången till internet ersättas av tryckta ordböcker och andra hjälpmedel, i alla fall inte när det gäller högt specialiserade typer av texter som tanken är här.

Tillgången till internet är ur provansvarigas synvinkel problematisk på två sätt. Det ena är att examinanderna med tillgång till internet kan rådfråga kontakter utanför provsalen om problem i examinationsuppgifterna. Även om översättare faktiskt normalt rådfrågar kontakter i sitt arbete, finns det ett naturligt intresse av att provsituationen ska pröva hur examinanden helt på egen hand klarar att lösa problem. Det andra problemet är att internet alltmer har blivit en guldgruva för texter. Det är ett utmärkt ställe att finna källtexter som kan användas i provet – men dessvärre är också risken att texten redan finns översatt till något av målspråken i provet och tillgänglig på nätet. Även med noggranna kontroller under processen i val av källtext kan situationen förändras, genom att en översättning plötsligt publiceras. Detta skulle kunna leda till fusk eller i alla fall stora fördelar för vissa examinander. Båda problemen är värda att ta på allvar, eftersom de gäller provens rättssäkra genomförande.

Jag har under arbetets gång förstått att det finns tekniska lösningar som gör det möjligt att genomföra en examination i skrivsal och med möjlighet att söka information på internet, men där examinanderna *inte* har möjlighet att skicka e-post eller ha annan kontakt med yttervärlden. Jag tror att när det gäller internetanvändning är det viktigt

att studera de lösningar man använder sig av på andra håll, t.ex. i Finland. Och det är viktigt att framhålla att om inte internet kan tillåtas under översättningsprovet, måste de kompetenser omformuleras som provet ska testa. Förslaget i den här rapportens bilaga 1 faller därmed. Det innebär i sin tur att det blir svårt att garantera att de auktoriserade håller en hög nivå på sin kompetens.

En alternativ uppläggning, som jag dock inte förespråkar, skulle vara att tala om för examinanden vad för typ av text som ska översättas och mer specifikt inom vilket område. Examinanden skulle sedan under en begränsad tid, t.ex. 20 minuter, ha tillgång till internet för att göra de sökningar som bedöms nödvändiga och ladda ner resultaten till sin dator. Sedan skulle tillgången till internet stängas av och examinanden skulle få källtexten och påbörja arbetet. Detta ger dock inte examinanden möjlighet att visa hur hen vanligtvis brukar arbeta, och det är självklart omöjligt att i förväg förutse vilka problem översättningen av en viss text kommer att ställa en inför. Den här lösningen skulle närmast ses som en nödfallsåtgärd om tillgång till internet under själva översättandet inte kan lösas. Den här varianten löser dock inte problemet med potentiellt fusk, för om källtexten finns på nätet inklusive översättning, kan ju någon examinand råka ladda ner just dessa texter till sin dator under informationssökningen.

Jag har också under arbetets gång förstått (av enkätsvar och i kontakter med Kammarkollegiet) att det händer att examinander saknar nödvändig datorvana för att klara förhållandevis enkla uppgifter, som att skapa dokument, spara dokument och spara dokument på USB-minne, och att skrivvakterna blir ombedda att hjälpa till. Det är inte rimligt att en auktoriserad translator inte klarar sådana uppgifter, hur väl hen än översätter. Därför ingår grundläggande datorvana i den kompetens som prövas (se bilaga 1), och förslaget är att examinanderna inte får någon hjälp med eventuella datorproblem under provet.

6.3 Bedömning av proven i steg 2

Som framgår av uppdragsbeskrivningen, ingår det inte i uppdragsbeskrivningen att föreslå bedömningsmodeller. Det är ju inte heller rimligt att göra det mer specifikt förrän kompetensnivåer och provets utformning har bestämts. Samtidigt är det svårt att diskutera prov och deras uppläggning utan att också i någon mån tänka på hur provet ska bedömas. Detta avsnitt berör i övergripande form några aspekter av bedömning.

De centrala begreppen här är *validitet* och *reliabilitet*. När vi talar om ett provs validitet är vi intresserade av att se om provet faktiskt mäter det vi är intresserade av att mäta. Som framgått ovan, råder det stor enighet i litteraturen (och troligen också i yrkespraktiken) om att den centrala delen av översättarkompetens är just förmågan att översätta. Ett prov som låter examinanden visa denna förmåga, samtidigt som andra ingående delkompetenser också prövas, kan alltså antas ha hög validitet. För detta talar också att denna typ av prov är den dominerande, inom både utbildning, certifiering/auktorisation och anställning/yrkespraktik. För validiteten spelar också en roll att själva provets utformning ska vara sådan (t.ex. vid olika tillfällen och/eller i olika språkkombinationer) att den blir så likvärdig som möjligt, vilket självklart är en stor utmaning i provkonstruktionen och textframtagningen. Särskilt gäller detta ett prov som ges i många språkkombinationer och där många personer är inblandade i de olika stadierna, som i det svenska auktorisationsprovet.

En svårighet i denna typ av prövning ligger i att också uppnå reliabilitet. Reliabilitet gäller alltså att utforma ett system, i det här fallet ett system för bedömning, där en viss prestation, t.ex. ett prov, bedöms på samma sätt av olika bedömare. Översättningar granskas och bedöms i många olika sammanhang. Översättaren själv granskar vanligen sin text, utvärderar den och gör de ändringar och korrektur som hen bedömer nödvändiga. I den processorienterade forskningen om översättning har denna typ av granskning, ofta kallad på engelska *self-revision,* tilldragit sig en hel del intresse och studerats empiriskt (se t.ex. Englund Dimitrova 2005). En översikt ges av Mossop (2007). I den yrkesmässiga praktiken sker också ofta en granskning av någon annan

(kallad *other-revision* i den processinriktade forskningen), ofta också en översättare, innan texten levereras till kunden. En sådan granskning kan t.ex. avse en del av texten, som ett stickprov, eller någon eller några aspekter, som typografisk utformning, sifferuppgifters korrekthet, etc.

I översättarutbildningar är bedömning av studenternas översatta texter ett viktigt medel för inlärningen. Här talar man om *formativ* bedömning, i de fall när man är intresserad av att se hur studenten tillägnat sig delar av en utbildning, exempelvis om lärandemålen för en viss delkurs har uppnåtts. Om man i stället är intresserad av att få en helhetsbild av allt studenten har uppnått, t.ex. inom ramen för en hel utbildning, gör man en så kallad *summativ* bedömning, som avser testa alla eller de allra flesta delkompetenser som ska ha uppnåtts inom utbildningen. Kivilehto (2013) studerar vilka bedömningssystem olika översättningslärare använder och vilken typ av feedback de ger sina studenter.

Det finns olika sammanhang där kompetensen hos en översättare ska bedömas utifrån en översatt text. De provöversättningar som vissa översättningsföretag kräver av presumtiva anställda eller samarbetspartners är ett exempel, en form av summativ bedömning, om än inriktad vanligen bara på en eller några typer av texter. I de flesta fall är resultaten av provöversättningen en av flera faktorer av vikt för beslutet att anställa/anlita eller ej; jämför ovan avsnitt 4.1. De flesta bedömningssystem är analytiska och utgår ofta från någon form av felanalys, men översättningar kan också värderas utifrån ett mer holistiskt perspektiv, där texten som helhet bedöms, med både starka och svaga sidor. I certifierings-/auktorisationssammanhang förekommer ofta bedömning av översatta texter efter olika system; se t.ex. beskrivningen av ATA-systemet för bedömning i Koby och Champe (2013), ett i först hand analytiskt system. Phelan et al. (2014) redovisar en intressant undersökning som belyser svårigheterna med att uppnå reliabilitet i bedömning.

En frågeställning som ligger till grund för alla slag av bedömning är vad som är *kvalitet i översättning*. Detta är ett aktuellt tema framför allt för översättningsföretag. I dessa sammanhang ses kvalitet som något mer övergripande än enbart översättarens

kompetens och egenskaper hos den översatta texten. I stället fokuserar man på översättningstjänsten som helhet, relationer till kunden, uppföljning av arbetsprocessen etc. Se vidare t.ex. Drugan (2013), European Union of Associations of Translation Companies (2014), European Commission (2012a).

7. Sammanfattning och avslutning

De förslag som framförts här kan sammanfattas i följande punkter:

1. Translatorsauktorisationen ändras till att enbart avse ett specialområde, och prövningen ändras därmed till att avse enbart ett specialområde vid varje prövningstillfälle.
2. Prövningen avser en hög nivå av översättarkompetens, t.ex. enligt det förslag som ges i denna rapports bilaga 1.
3. Titeln *auktoriserad translator* ändras till *auktoriserad x translator*, där x är ett adjektiv som anger specialiseringens inriktning, t.ex. *auktoriserad juridisk translator,* alternativt *auktoriserad translator inom juridik.*
4. En examinand kan bara gå upp i prövning i ett område och en språkriktning vid varje givet tillfälle. Det är naturligtvis möjligt att vid ett annat tillfälle gå upp i prövning för annat specialområde och/eller annan språkriktning.
5. Juridisk översättning införs som ett av specialområdena. Vidare kan övervägas om ekonomisk översättning, medicinsk översättning och/eller teknisk översättning ska införas.
6. Ett förkunskapskrav, i form av översättarutbildning och/eller översättarerfarenhet, införs för att få delta i provet.
7. Provet indelas i två steg, ett steg som prövar juridisk kunskap inklusive kunskap om yrkesetik och rättsliga förhållanden för auktoriserade translatorer, och ett steg som prövar översättningsförmågan inom specialområdet.
8. Provet utformas så att examinanderna har möjlighet att göra sökningar på internet.
9. En utredning görs om behovet och möjligheten av att införa också en mer grundläggande nivå i translatorsauktorisationen.

Som redan har framgått, har jag inte i mitt arbete haft i uppdrag att se till de rent praktiska konsekvenserna av mina förslag, t.ex. deras konkreta genomförande i tiden eller vilka kostnader de kan föra med sig. För mig har detta naturligtvis inneburit en stor frihet. Nu måste arbetet med diskussion av förslagen vidta.

Mitt uppdrag är nu avslutat. Eventuella synpunkter på translatorsauktorisationen, som den ser ut nu och dess framtida utformning, bör i första hand riktas till Kammarkollegiet.

Referenser

Almqvist, Ingrid. 2013. Tolk- och översättarinstitutet – ett institut i förändring. Språkrådet (utg) *Från ett språk till ett annat,* 57–65. Stockholm: Norstedts.

Biel, Łucja. 2011. Professional Realism in the Legal Translation Classroom: Translation Competence and Translator Competence; *Meta: Translators' Journal*, vol. 56, No 1, 162–178.

Budin, Gerhard, Zita Krajsco, & Arle Lommel. 2013. The TransCert Project: Ensuring That Transnational Translator Certification Meets Stakeholder Needs; *Translation & Interpreting,* Vol 5, No 1, 143–155, http://www.trans-int.org/index.php/transint/issue/view/21, 20141210

Dreyfus, H. L. & Dreyfus, S. E. 1986. *Mind over Machine: the power of human intuition and expertise in the age of the computer*. Oxford: Basil Blackwell

Drugan, Joanna. 2013. *Quality in Professional Translation. Assessment and Improvement*. London: Bloomsbury

Ds H 1982:2. Att godkänna tolkar och auktorisera översättare – en utvärdering. Betänkande avgivet av en särskild utredare. Handelsdepartementet.

EMT expert group 2009. *Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication*. http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf, 20141206

Englund Dimitrova, Birgitta. 2005. *Expertise and Explicitation in the Translation Process*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.

Englund Dimitrova, Birgitta. 2013. Översättarutbildningar i Sverige. Språkrådet (utg) *Från ett språk till ett annat,* 66–70. Stockholm: Norstedts.

European Commission. 2012b. *The Status of the Translation Profession in the European Union.* (=Studies on Translation and Multilingualism, 7/2012), http://ec.europa.eu/dgs/translation/publications/studies/translation_profession_en.pdf, 20141210

European Commission. 2012a. *Quantifying Quality Costs and the Cost of Poor Quality in Translation. (=Studies on Translation and Multilingualism, 1/2012).* http://bookshop.europa.eu/en/quantifying-quality-costs-and-the-cost-of-poor-quality-in-translation-pbHC3112463/, 20141214

European Commission. 2014. Translation. http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_en.htm, 20141212

European Union of Associations of Translation Companies. 2014. Quality Standards. http://www.euatc.org/quality-standards/item/164-en15038, 20141214

Hlavac, Jim. 2013. A Cross-National Overview of Translator and Interpreter Certification Procedures; *Translation & Interpreting,* Vol 5, No 1, 32-65http://www.trans-int.org/index.php/transint/issue/view/21, 20141210

Kammarkollegiet. 2013. Tolkar och översättare. http://www.kammarkollegiet.se/node/83/, 20141212

Kivilehto, Marja. 2013. *Kan och vet – men hur? Översättningslärarens kunskapsgrunder i fokus.* Tammerfors: Acta Universitatis Tamperensis. http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68135/978-951-44-9141-2.pdf?sequence=1, 20141214

Koby, Geoffrey S. & Gertrud C. Champe. 2013. Welcome to the real world: Professional-Level Translator Certification; *Translation & Interpreting,* Vol 5, No 1, 156-173, http://www.trans-int.org/index.php/transint/issue/view/21, 20141210

Koby, Geoffrey S. & Alan K. Melby. 2013 Certification and Job Task Analysis (JTA): Establishing Validity of Translator Certification Examinations; *Translation & Interpreting,* Vol 5, No 1, 174-210, http://www.trans-int.org/index.php/transint/issue/view/21, 20141210

Lester, Stan. 2005. Novice to expert: the Dreyfus model of skill acquisition. http://www.sld.demon.co.uk/dreyfus.pdf, 20141213

Mossop, Brian. 2007. Empirical studies of revision: what we know and need to know. JosTrans, Journal of Specialised Translation, Issue 08, July 2007. www.jostrans.org, 20141214

Opetushalitus Utbildningsstyrelsen. 2012. Examensgrunderna för auktoriserad translator 2012. Föreskrifter och anvisningar 2012:40. http://www.oph.fi/download/156864_Examensgrunder_for_auktoriserade_translatorer.pdf, 20141213

PACTE. 2011. Results of the validation of the PACTE translation competence model. Translation problems and translation competence. In C. Alvstad, A. Hild & E. Tiselius (eds) *Methods and Strategies of Process Research,* 317-343. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.

Phelan, Mary, Carmen Valero-Garcés och Francisco Vigier. 2014. Holistic vs Analytical Assessment in Legal Translation. QUALETRA. Final conference, presentations. http://www.eulita.eu/qualetra-final-conference-presentations, 20141214

Pym, Anthony. 1992. Translation error analysis and the interface with langauge teaching. C. Dollerup & A. Loddegaard (eds) *Teaching Translation and Interpreting. Training, Talent and Experience,* 279-288. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.

Pym, Anthony. 2003. Redefining Translation Competence in an Electronic Age. In Defence of a Minimalist Approach. *Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators Journal,* vol. 48, 4, 481-497.

Skolverket. 2007. *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning.* Stockholm: Skolverket. http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2144, 20141213

SOU 2012-49. Tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden. Genomförande av EU:s tolknings- och översättningsdirektiv. 2012. Betänkande av Utredningen om tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden. http://www.regeringen.se/content/1/c6/19/72/69/b746b5da.pdf, 20141210

Bilaga 1. Auktoriserad juridisk translator: förslag till kompetensbeskrivning

Beskrivningen avser de kompetenser som föreslås bli prövade i auktorisationsprövningen (jämför avsnitt 5.5).

I beskrivningen avses juridik med benämningen *specialområdet*

Källspråket
Förstår olika slag av fackspråkliga texter, även strukturellt och språkligt komplicerade, inom olika fackområden, även specialområdet.
Förstår fackterminologi inom olika fackområden, även specialområdet.
Är förtrogen med källspråkets kultur/er/ och med språklig variation i olika sammanhang.

Målspråket
Använder målspråket på ett korrekt och konsekvent sätt, inom olika typer av fackspråkliga texter, även högt specialiserade texter inom specialområdet.
Skriver fackspråkliga texter tydligt och felfritt i stil avpassad efter uppgiften, även i högt specialiserade texter inom specialområdet.
Använder korrekta termer från olika områden, även inom specialområdet.

Översättningskunskap och översättningsfärdighet
Är kunnig i yrkesetik och de rättsliga regler som gäller för den auktoriserade translatorns verksamhet.
Kan översätta i enlighet med specifikation och med rimlig tidsåtgång inom olika fackområden, även inom specialområdet.

Kan granska och korrekturläsa egen och annans översättningar, även högt specialiserade texter inom specialområdet.
Kan använda dator effektivt för ordbehandling, textproduktion och informationssökning inom olika områden, även inom specialområdet.

Kunskaper inom specialområdet
Har grundläggande kunskaper inom specialområdet, med inriktning på förhållandena i källspråkskulturen/källspråkskulturerna och målspråkskulturen/målspråkskulturerna.
Har kunskaper i termhantering och informationssökning inom specialområdet, för både källspråket och målspråket.

Bilaga 2. Tabell 35–42.

Tabell 35. Vikten av goda betyg från genomgångna utbildningar vid anställning eller samarbete

	Tjänst som översättare		Annan tjänst		Extern översättare för samarbete	
Mycket viktigt	3	27 %	1	9 %	5	45 %
Ganska viktigt	4	36 %	3	27 %	2	18 %
Inte så viktigt	1	9 %	2	18 %	2	18 %
Helt betydelselöst	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vet ej/ingen uppfattning	0	0 %	3	27 %	1	9 %

Tabell 36. Vikten av personlighet vid anställning eller samarbete

	Tjänst som översättare		Annan tjänst		Extern översättare för samarbete	
Mycket viktigt	5	45 %	6	55 %	2	18 %
Ganska viktigt	0	0 %	1	9 %	4	36 %
Inte så viktigt	2	18 %	0	0 %	3	27 %
Helt betydelselöst	0	0 %	0	0 %	1	9 %
Vet ej/ingen uppfattning	0	0 %	2	18 %	0	0 %

Tabell 37. Vikten av goda referenser vid anställning eller samarbete

	Tjänst som översättare		Annan tjänst		Extern översättare för samarbete	
Mycket viktigt	6	55 %	5	45 %	7	64 %
Ganska viktigt	0	0 %	2	18 %	3	27 %
Inte så viktigt	1	9 %	0	0 %	0	0 %
Helt betydelselöst	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vet ej/ingen uppfattning	0	0 %	2	18 %	0	0 %

Tabell 38. Vikten av ålder vid anställning eller samarbete

	Tjänst som översättare		Annan tjänst		Extern översättare för samarbete	
Mycket viktigt	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Ganska viktigt	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Inte så viktigt	4	36 %	4	36 %	5	45 %
Helt betydelselöst	3	27 %	3	27 %	5	45 %
Vet ej/ingen uppfattning	0	0 %	2	18 %	0	0 %

Tabell 39. Vikten av löneanspråk/prisnivå vid anställning eller samarbete

	Tjänst som översättare		Annan tjänst		Extern översättare för samarbete	
Mycket viktigt	4	36 %	2	18 %	4	36 %
Ganska viktigt	2	18 %	4	36 %	4	36 %
Inte så viktigt	1	9 %	1	9 %	2	18 %
Helt betydelselöst	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vet ej/ingen uppfattning	0	0 %	2	18 %	0	0 %

Tabell 40. Vikten av att reklam och marknadsföring översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättningsköpare	
Mycket viktigt	21	10 %	1	0 %	0	0 %	19	15 %
Ganska viktigt	37	17 %	4	2 %	2	18 %	16	12 %
Inte särskilt viktigt	100	46 %	59	24 %	1	9 %	15	11 %
Helt betydelselöst	39	18 %	160	65 %	6	55 %	6	5 %
Vet ej/ingen uppfattning	10	5 %	8	3 %	0	0 %	57	44 %

Tabell 41. Vikten av att bipacksedlar översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättningsköpare	
Mycket viktigt	62	28 %	29	12 %	1	9 %	27	21 %
Ganska viktigt	66	30 %	54	22 %	1	9 %	7	5 %
Inte särskilt viktigt	44	20 %	73	30 %	1	9 %	8	6 %
Helt betydelselöst	10	5 %	61	25 %	4	36 %	2	2 %
Vet ej/ingen uppfattning	25	11 %	21	9 %	2	18 %	69	53 %

Tabell 42. Vikten av att IT-texter översätts av auktoriserad translator

	Auktoriserade translatorer		Icke auktoriserade översättare		Översättningsföretag		Översättningsköpare	
Mycket viktigt	33	15 %	2	1 %	0	0 %	26	20 %
Ganska viktigt	48	22 %	11	4 %	2	18 %	14	11 %
Inte särskilt viktigt	76	35 %	79	32 %	1	9 %	8	6 %
Helt betydelselöst	27	12 %	126	51 %	5	45 %	1	1 %
Vet ej/ingen uppfattning	22	10 %	12	5 %	1	9 %	64	49 %

Bilaga 3. Enkät till auktoriserade translatorer

Den här enkäten vänder sig till dig som är av Kammarkollegiet auktoriserad translator. Frågorna gäller din bakgrund, dina erfarenheter av auktorisationsprovet och av att vara auktoriserad translator.

Din bakgrund

Kön

- ○ Kvinna
- ○ Man

Ålder

- ○ 21-35
- ○ 36-45
- ○ 46-55
- ○ 56-65
- ○ 66+

Ange på vilken nivå din högsta utbildning ligger!

- ○ gymnasium
- ○ universitet/motsvarande på grundnivå (kandidat el. likn.)
- ○ universitet/motsvarande på avancerad nivå (magister/master)
- ○ universitet/motsvarande forskarutbildning
- ○ annan

Inom vilket/vilka områden har du utbildning?

Flera svar är möjliga.

- ○ Allmänt inom språk
- ○ Tolk-/översättarutbildning
- ○ inom annat ämnesområde än språk/tolkning/översättning, t ex juridik, ekonomi, medicin

Ev. kommentarer

Din/dina auktorisation/er

Hur länge har du varit auktoriserad translator?

Om du har flera auktorisationer, räkna tiden från den första.

- ○ Mindre än 5 år
- ○ 5-10 år
- ○ 11-15 år
- ○ 16 år eller mer

Om du vill, kan du här ange i vilken/vilka språkriktningar du är auktoriserad.

Blev du auktoriserad första gången du gick upp i provet?

Om du har flera auktorisationer, svara bara för den första.

- ○ ja
- ○ nej

Ditt yrkesliv inom översättningsområdet

Är du, eller har du tidigare varit, yrkesverksam som översättare/inom översättningsbranschen?

Om du inte alls är eller har varit yrkesverksam som översättare och alltså svarar nej på denna fråga, kan du gå vidare till frågorna om auktorisationsprovens uppläggning.

- ○ ja
- ○ nej

Ungefär hur många procent av heltid är/var du yrkesverksam inom översättning?

- ○ 25 % eller mindre
- ○ 26-50 %
- ○ 51-80 %
- ○ 81 % eller mer

Inom vilken/vilka språkkombinationer arbetar/arbetade du i din yrkesverksamhet?

I vilken (anställnings)form arbetar/arbetade du med översättning?

Flera svar är möjliga

- ○ egen företagare
- ○ uppdragstagare
- ○ anställd inom översättningsföretag (i vid mening)
- ○ anställd vid myndighet

- ☐ anställd vid annat företag än översättningsföretag
- ☐ Övrigt:

Ev. kommentarer

Inom vilket/vilka områden arbetar/arbetade du som översättare, dvs. vilken/vilka typer av texter översätter/översatte du?

Ungefär hur många år, omräknat till heltid, har du varit yrkesverksam inom översättningsområdet?

Räkna om ev. deltidsarbete till heltid. En tumregel är att ett års heltid motsvarar ca 1700 arbetstimmar.

- ○ Mindre än 1 år
- ○ 2-5 år
- ○ 6-10 år
- ○ 11-15 år
- ○ 16 år eller mer

Auktorisationens roll i ditt yrkesliv

Hur viktig bedömer du att din auktorisation har varit och är för din yrkesverksamhet som översättare?

	1	2	3	4	5	
Helt utan betydelse	○	○	○	○	○	Mycket viktig

Hur viktigt är det för en översättare i Sverige idag att vara auktoriserad translator?

- ○ Mycket viktigt
- ○ Ganska viktigt
- ○ Inte särskilt viktigt
- ○ Helt betydelselöst
- ○ Vet ej/ingen uppfattning

Ev. kommentarer till dina svar i de två föregående frågorna.

När du gör/gjorde översättningar i den/de språkriktningar du är auktoriserad i, anger/angav du då alltid på översättningen att du är auktoriserad?

- ○ ja
- ○ nej

Om du svarat nej på föregående fråga, i vilka fall och av vilka orsaker anger/angav du inte att du är auktoriserad?

Hur viktigt anser du det är att följande typer av texter översätts av auktoriserad translator?

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte särskilt viktigt	Helt betydelselöst	Vet ej/ingen uppfattning
Dokument med juridisk giltighet	○	○	○	○	○
Andra juridiska texter	○	○	○	○	○
Ekonomiska texter, t.ex. årsredovisningar	○	○	○	○	○
Medicinska intyg	○	○	○	○	○
Bipacksedlar	○	○	○	○	○
Tekniska texter	○	○	○	○	○
IT-texter	○	○	○	○	○
Samhällsinformation	○	○	○	○	○
Reklam och marknadsföringsmaterial	○	○	○	○	○
Företagsinformation	○	○	○	○	○

Ev. kommentarer

Din uppfattning om auktorisationsprovens uppläggning

Vad tycker du om auktorisationsprovets svårighetsgrad (de texter som ska översättas och bedömningen av översättningarna)?

- ○ Mycket lätt
- ○ Ganska lätt

- ○ Ganska svårt
- ○ Mycket svårt
- ○ Vet ej/ingen uppfattning

Bör enligt din uppfattning provets svårighetsgrad (de texter som ska översättas och/eller bedömningen av översättningarna) ändras?

- ○ Nej, svårighetsgraden är lagom.
- ○ Ja, provet bör bli lättare.
- ○ Ja, provet bör bli svårare.
- ○ Vet ej/ingen uppfattning

Kommentera gärna dina svar om provets svårighetsgrad!

I dagens prov ingår en allmän text, en juridisk text och en ekonomisk text. Ange för var och en av dessa texttyper om de enligt din uppfattning bör ingå också i fortsättningen!

	Kan tas bort	Bör vara med	Vet ej/ingen uppfattning
Allmän text	○	○	○
Juridisk text	○	○	○
Ekonomisk text	○	○	○

Motivera gärna ditt svar!

Bör enligt din uppfattning något annat/några andra områden/typer av texter ingå i provet? Vilka i så fall?

Har du några tankar kring alternativ uppläggning av proven, dvs. att examinanderna får någon annan uppgift än att översätta (i stället för att översätta alternativt som komplement till översättningsuppgift)?

Har du några ytterligare synpunkter och idéer kring translatorsproven och auktorisationen?

Bilaga 4. Enkät till icke auktoriserade översättare

Den här enkäten vänder sig till dig som är yrkesverksam som översättare, men som inte är av Kammarkollegiet auktoriserad translator. Frågorna gäller din bakgrund och verksamhet som översättare och din syn på translatorsauktorisationen.

Din bakgrund

Kön

- ○ Kvinna
- ○ Man

Ålder

- ○ 21-35
- ○ 36-45
- ○ 46-55
- ○ 56-65
- ○ 66+

Ange på vilken nivå din högsta utbildning ligger!

- ○ gymnasium
- ○ universitet/motsvarande på grundnivå (kandidat el. likn.)
- ○ universitet/motsvarande på avancerad nivå (magister/master)
- ○ universitet/motsvarande forskarutbildning
- ○ annan

Inom vilket/vilka områden har du utbildning?

Flera svar är möjliga.

- ○ Allmänt inom språk
- ○ Tolk-/översättarutbildning
- ○ inom annat ämnesområde än språk/tolkning/översättning, t ex juridik, ekonomi, medicin

Ev. kommentarer

Ditt yrkesliv inom översättningsområdet

Ungefär hur många procent av heltid är du yrkesverksam inom översättning?

- ○ 25 % eller mindre

- ○ 26-50 %
- ○ 51-80 %
- ○ 81 % eller mer

Inom vilken/vilka språkkombinationer arbetar du i din yrkesverksamhet?

I vilken (anställnings)form arbetar du med översättning?

Flera svar är möjliga

- ○ egen företagare
- ○ uppdragstagare
- ○ anställd inom översättningsföretag
- ○ anställd vid myndighet
- ○ anställd vid annat företag än översättningsföretag
- ○ Övrigt:

Ev. kommentarer

Inom vilket/vilka områden arbetar du som översättare, dvs. vilken/vilka typer av texter översätter du?

Hur många år, omräknat till heltid, har du varit yrkesverksam inom översättningsområdet?

Räkna om ev. deltidsarbete till heltid. En tumregel är att ett års heltid motsvarar 1700 arbetstimmar.

- ○ Mindre än 1 år
- ○ 2-5 år
- ○ 6-10 år
- ○ 11-15 år
- ○ 16 år eller mer

Auktorisationens betydelse

Hur viktigt är det för en översättare i Sverige idag att vara auktoriserad translator?

- ○ Mycket viktigt
- ○ Ganska viktigt
- ○ Inte särskilt viktigt
- ○ Helt betydelselöst
- ○ Vet ej/ingen uppfattning

Ev. kommentarer

Hur viktigt anser du det är att följande typer av texter översätts av auktoriserad translator?

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte särskilt viktigt	Helt betydelselöst	Vet ej/ingen uppfattning
Dokument med juridisk giltighet	○	○	○	○	○
Andra juridiska texter	○	○	○	○	○
Ekonomiska texter, t.ex. årsredovisning	○	○	○	○	○
Medicinska intyg	○	○	○	○	○
Bipacksedlar	○	○	○	○	○
Tekniska texter	○	○	○	○	○
IT-texter	○	○	○	○	○
Samhällsinformation	○	○	○	○	○
Reklam och marknadsföringsmaterial	○	○	○	○	○
Företagsinformation	○	○	○	○	○

Ev. kommentarer

Auktorisationsproven

Har du någon gång gått upp i Kammarkollegiets (tidigare Kommerskollegiets) prov för att bli auktoriserad translator i Sverige?

Svara bara beträffande prov för auktorisation som translator (inte som tolk).

- ○ ja
- ○ nej

Om du svarat ja, hur många gånger har du gått upp i provet?

Om du gått upp i provet i flera språkkombinationer, räkna samman det totala antalet gånger.

- ○ 1-2 gånger
- ○ 3 gånger eller fler

Ev. kommentarer

Vad tycker du om auktorisationsprovets svårighetsgrad (de texter som ska översättas och bedömningen av översättningarna)?

- ○ Mycket lätt
- ○ Ganska lätt
- ○ Ganska svårt
- ○ Mycket svårt
- ○ Vet ej/ingen uppfattning

Bör enligt din uppfattning provets svårighetsgrad (de texter som ska översättas och/eller bedömningen av översättningarna) ändras?

- ○ Nej, svårighetsgraden är lagom
- ○ Ja, provet bör bli lättare
- ○ Ja, provet bör bli svårare
- ○ Vet ej/ingen uppfattning

Kommentera gärna dina svar om provets svårighetsgrad!

I dagens prov ingår en allmän text, en juridisk text och en ekonomisk text. Ange för var och en av dessa texttyper om de enligt din uppfattning bör ingå också i fortsättningen!

	Kan tas bort	Bör vara med	Vet ej/ingen uppfattning
Allmän text	○	○	○
Juridisk text	○	○	○
Ekonomisk text	○	○	○

Motivera gärna ditt svar!

Bör enligt din uppfattning något annat/några andra områden/typer av texter ingå i provet? Vilka i så fall?

Har du några tankar kring alternativ uppläggning av proven, dvs. att examinanderna får någon annan uppgift än att översätta (i stället för att översätta alternativt som komplement till översättningsuppgift)?

Har du några ytterligare synpunkter och idéer kring translatorsproven och auktorisationen?

Bilaga 5. Enkät till översättningsföretag

Den här enkäten är riktad till företag som arbetar med att leverera översättningstjänster. Enkäten är ett led i en kartläggning av translatorsauktorisationens uppläggning.

Företagets namn och adress

Enkäten besvaras av (namn och e-postadress)

Bakgrund om företaget

Ungefär hur många ord översatt text levererar ert företag per år? Observera att frågan bara avser översättningar till svenska och/eller från svenska!

Ange ett genomsnitt för åren 2012 och 2013.

- ○ Mindre än 10 000 ord
- ○ 10 001-100 00 ord
- ○ 100 001-1 miljon ord
- ○ 1 miljon - 5 miljoner ord
- ○ Mer än 5 miljoner ord

Är ni specialiserade på vissa typer av texter?

- ○ Ja
- ○ Nej, vi åtar oss de flesta typer av uppdrag

Om ni svarat ja, vilka typer av texter åtar ni er framför allt?

Är ni specialiserade på viss/a/ språkkombination/er/?

- ○ Ja
- ○ Nej, vi åtar oss de flesta språkkombinationer

Om ni svarat ja, vilka språkkombinationer arbetar ni framför allt med?

Auktoriserade translatorer i er verksamhet

Hur viktigt anser ni det är att följande typer av texter översätts av auktoriserad translator?

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte särskilt viktigt	Helt betydelselöst	Vet ej/ingen uppfattning
Dokument med juridisk	○	○	○	○	○

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte särskilt viktigt	Helt betydelselöst	Vet ej/ingen uppfattning
giltighet					
Andra juridiska texter	○	○	○	○	○
Ekonomiska texter, t.ex. årsredovisning	○	○	○	○	○
Medicinska intyg	○	○	○	○	○
Bipacksedlar	○	○	○	○	○
Tekniska texter	○	○	○	○	○
IT-texter	○	○	○	○	○
Samhällsinformation	○	○	○	○	○
Reklam och marknadsföringsmaterial	○	○	○	○	○
Företagsinformation	○	○	○	○	○

Ev. kommentarer

Hur ofta förekommer det att en kund kräver att ett uppdrag ska utföras av en auktoriserad translator?

	Alltid	Mycket ofta	Ganska ofta	Ganska sällan	Aldrig	Vet ej
Kund som är företag	○	○	○	○	○	○
Kund som är myndighet/motsv.	○	○	○	○	○	○

	Alltid	Mycket ofta	Ganska ofta	Ganska sällan	Aldrig	Vet ej
Kund som är privatperson	○	○	○	○	○	○

Ev. kommentarer:

Vad gör ni om en kund kräver översättning av en auktoriserad translator, men ni inte har möjlighet att leverera en sådan, t.ex. på grund av språkkombination eller annat?

Hur ofta händer det att en auktoriserad translator översätter en text för er (som anställd eller som uppdragstagare) och ni säger till vederbörande att INTE ange på översättningen att han/hon är auktoriserad?

- ○ Mycket ofta
- ○ Ganska ofta
- ○ Ganska sällan
- ○ Aldrig
- ○ Vet ej/ingen uppfattning

Ev. kommentarer:

Hur stor andel av era anställda översättare är auktoriserade translatorer?

- ○ 0 %
- ○ 1-25 %
- ○ 26-50 %
- ○ 51-75 %
- ○ 76-100 %
- ○ Vet ej
- ○ Vi har inga anställda översättare

Hur stor andel av de externa översättare som ni anlitar är auktoriserade translatorer?

- ○ 0 %
- ○ 1-25 %
- ○ 26-50 %
- ○ 51-75 %
- ○ 76-100 %

- ○ Vet ej
- ○ Vi anlitar inte externa uppdragstagare

Hur viktiga är följande faktorer om ni rekryterar till en anställning som översättare?

Om frågan inte aktualiseras i er verksamhet, ange detta i kommentarfältet.

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Helt betydelselöst	Vet ej/ingen uppfattning
Genomgången översättarutbildning	○	○	○	○	○
Goda betyg från genomgångna utbildningar	○	○	○	○	○
Dokumenterade språkkunskaper	○	○	○	○	○
Auktorisation som translator	○	○	○	○	○
Tidigare erfarenhet som översättare	○	○	○	○	○
Ämneskunskaper, t.ex. juridik, IT eller annat	○	○	○	○	○
Personlighet	○	○	○	○	○
Goda referenser	○	○	○	○	○
Ålder	○	○	○	○	○
Godkänd provöversättning	○	○	○	○	○
Löneanspråk	○	○	○	○	○

Ev. kommentarer:

Hur viktiga är följande faktorer när ni rekryterar till annan anställning än som översättare?

Om frågan inte aktualiserats i er verksamhet, ange detta i kommentarfältet.

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Helt betydelselöst	Vet ej/ingen uppfattning
Genomgången översättarutbildning	○	○	○	○	○
Goda betyg från genomgångna utbildningar	○	○	○	○	○
Dokumenterade språkkunskaper	○	○	○	○	○
Auktorisation som translator	○	○	○	○	○
Tidigare erfarenhet som översättare	○	○	○	○	○
Ämneskunskaper, t.ex. juridik, IT eller annat	○	○	○	○	○
Personlighet	○	○	○	○	○
Goda referenser	○	○	○	○	○
Ålder	○	○	○	○	○
Godkänd provöversättning	○	○	○	○	○
Löneanspråk	○	○	○	○	○

Ev. kommentarer

Hur viktiga är följande faktorer när ni söker översättare som ni vill anlita som extern uppdragstagare eller på annat sätt samarbeta med?

Om frågan inte aktualiserats i er verksamhet, ange detta i kommentarfältet.

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Helt betydelselöst	Vet ej/ingen uppfattning
Genomgången översättarutbildning	○	○	○	○	○
Goda betyg från genomgångna utbildningar	○	○	○	○	○
Dokumenterade språkkunskaper	○	○	○	○	○
Auktorisation som translator	○	○	○	○	○
Tidigare erfarenhet som översättare	○	○	○	○	○
Ämneskunskaper, t.ex. juridik, IT eller annat	○	○	○	○	○
Personlighet	○	○	○	○	○
Goda referenser	○	○	○	○	○
Ålder	○	○	○	○	○
Godkänd provöversättning	○	○	○	○	○
Prisnivå	○	○	○	○	○

Ev. kommentarer:

I dagens prov för auktorisation som translator ingår en allmän text, en ekonomisk text och en juridisk text. Bör samma texttyper vara med i framtidens prov?

	Bör vara med	Kan tas bort	Vet ej/ingen uppfattning
Allmän text	○	○	○
Ekonomisk text	○	○	○
Juridisk text	○	○	○

Ev. kommentarer:

Har ni några synpunkter på vilka andra typer av texter som eventuellt bör ingå i auktorisationsprovet?

Har ni några tankar kring alternativ uppläggning av provet, dvs. att examinanderna får någon annan uppgift än att översätta (i stället för att översätta, alternativt som komplement till översättningsuppgift)?

Plats för ev. ytterligare synpunkter och kommentarer kring auktorisation av translatorer:

Bilaga 6. Enkät till köpare av översättnings-tjänster (företag, myndigheter, organisationer, kommuner, landsting etc.)

Med den här enkäten vill vi inhämta information om era erfarenheter av att anlita auktoriserade translatorer och andra översättare. Enkäten avser bara översättningar av skrivna texter (inte tolkning), och bara till eller från svenska.

Företagets, myndighetens, organisationens, kommunens namn och adress:

Enkäten besvaras av (namn och e-postadress):

Typ av verksamhet

- ○ Företag
- ○ Myndighet
- ○ Kommun
- ○ Landsting
- ○ Organisation
- ○ Övrigt:

Ungefär hur många ord behöver er verksamhet få översatta (till eller från svenska) per år?

Ange ett genomsnitt för åren 2012 och 2013.

- ○ Mindre än 10 000 ord
- ○ 10 001-100 000 ord
- ○ 100 001 - 1 miljon ord
- ○ 1 miljon - 5 miljoner ord
- ○ Mer än 5 miljoner ord

Ev. kommentarer:

Vilka är de vanligaste språkkombinationerna för de texter ni behöver få översatta inom er verksamhet?

Ange enligt modellen "från källspråk till målspråk", t ex "från engelska till svenska" för översättning från engelska till svenska.

Inom vilka texttyper och ämnesområden behöver er verksamhet främst få texter översatta?

När ni behöver få texter översatta till eller från svenska, vem/vilka gör dessa översättningar?

Flera alternativ är möjliga.

- ☐ Vi har anställd/a/ som gör dessa översättningar
- ☐ Vi anlitar ett översättningsföretag
- ☐ Vi anlitar flera olika översättningsföretag
- ☐ Det finns ett ramavtal för översättningstjänster som vi följer.
- ☐ Övrigt:

Ev. kommentarer:

Om ni har egen personal som översätter, vilken kompetens har de?

Flera svar är möjliga.

- ☐ Auktoriserad translator
- ☐ Översättarutbildning/tolkutbildning
- ☐ Språkutbildning
- ☐ Annan utbildning
- ☐ Vet ej

Ev. kommentarer:

Om ni anlitar översättningsföretag: utförs era uppdrag av auktoriserade translatorer?

- ○ Ja, alltid
- ○ Ja, oftast
- ○ Ibland
- ○ Nej
- ○ Vet ej

Ev. kommentarer:

Hur viktigt anser ni att det är att följande typer av texter översätts av auktoriserad translator?

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte särskilt viktigt	Helt betydelselöst	Vet ej/Ej relevant för vår verksamhet
Dokument med juridisk giltighet	○	○	○	○	○

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte särskilt viktigt	Helt betydelselöst	Vet ej/Ej relevant för vår verksamhet
Andra juridiska texter	○	○	○	○	○
Ekonomiska texter, t.ex. årsredovisning	○	○	○	○	○
Medicinska intyg	○	○	○	○	○
Bipacksedlar	○	○	○	○	○
Tekniska texter	○	○	○	○	○
IT-texter	○	○	○	○	○
Samhällsinformation	○	○	○	○	○
Reklam och marknadsföringsmaterial	○	○	○	○	○
Företagsinformation	○	○	○	○	○

Ev. kommentarer:

Vad gör ni om ni vill ha en text översatt av en auktoriserad translator, men ingen sådan finns tillgänglig (pga. den givna språkkombinationen eller annat skäl)?

Hurdan är kvaliteten på de översatta texter som levereras till er?

	mycket hög	hög	acceptabel	låg	varierande	vet ej/ingen uppfattning
Utförda av auktoriserade translatorer	○	○	○	○	○	○

	mycket hög	hög	acceptabel	låg	varierande	vet ej/ingen uppfattning
Utförda av andra översättare	○	○	○	○	○	○

Ev. kommentarer:

I vilken utsträckning instämmer ni i nedanstående påståenden?

	Instämmer inte alls	Instämmer delvis	Instämmer helt	Vet ej/ingen uppfattning
För vår verksamhet är auktoriserade translatorers tystnadsplikt viktig.	○	○	○	○
För vår verksamhet är det viktigt att Kammarkollegiet har tillsyn över auktoriserade translatorer	○	○	○	○
Auktoriserade translatorer levererar alltid arbete med hög kvalitet	○	○	○	○
Det är tryggt att veta att auktoriserade translatorer har	○	○	○	○

	Instämmer inte alls	Instämmer delvis	Instämmer helt	Vet ej/ingen uppfattning
genomgått auktorisationsprov.				

Eventuella ytterligare synpunkter och kommentarer.

Formulärets nederkant